3556

7991.

X. SPRAWOZDANIE DYREKCYI C. K. GIMNAZYUM W PODGÓRZU

ZA ROK SZKOLNY 1908.

TREŚĆ:

1. DR. STEFAN BRABLEC: »POJĘCIE BOGA U PLATONA«.
2. CZĘŚĆ URZĘDOWA.

KRAKÓW
NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO
CZCIONKAMI DRUKARNI UNIW. JAGIELL. POD ZARZĄDEM JÓZEFA FILIPOWSKIEGO
1908.

X. SPRAWOZDANIE DYREKCYI C. K. GIMNAZYUM W PODGÓRZU

ZA ROK SZKOLNY 1908.

TREŚĆ:

1. DR. STEFAN BRABLEC: »POJĘCIE BOGA U PLATONA«.
2. CZĘŚĆ URZĘDOWA.

KRAKÓW
NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO
CZCIONKAMI DRUKARNI UNIW. JAGIELL. POD ZARZĄDEM JÓZEFA FILIPOWSKIEGO
1908.

Pojęcie Boga u Platona.

Jak wogóle platońska teorya idei, tak i sama idea dobra, jej właściwa istota i stosunek do bóstwa była niejednokrotnie przedmiotem rozpraw, które zwłaszcza w ostatnich dziesiątkach lat zbogaciły obszerną już literaturę Platona. Chodziło w tych pracach o to, czy platońska filozofia przyjmuje boga identycznego z ideą dobra, czy też nie, czy bóg jest najwyższą z pośród wszystkich idei, czy też istniejąc poza ideami jako νοῦς i principium, pośredniczy między niemi a światem zjawisk. Rezultaty badań uczonych odbiegają często od siebie i w tem leży dowód, że w samem opracowaniu napotyka się na trudności, o których łatwo przekonał się każdy, ktokolwiek kiedyś zajmował się tą kwestyą. Nawet sam Platon był dobrze świadom tych trudności, gdy miał dokładnie skreślić pojęcie idei dobra i pojęcie Boga, jak to wynika z Republiki i Timajosa. Dla nas sprawa ta przedstawia się o tyle trudniejszą, że Platon tylko w jednem miejscu mówi obszerniej o idei dobra i to jeszcze w formie dozwalającej na rozmaite przypuszczenia i hipotezy. Jeszcze i ta okoliczność utrudnia i zaciemnia sprawę, że nigdy wyraźnie nie wspomina o idei dobra i o bogu zarazem, ani o ich wzajemnym stosunku.

Platon, rozprawiając o istocie swego boga, używa dwóch sposobów mówienia t. j. mitycznego i dyalektycznego.

W pewnych kwestyach zawiłych, których nie można było poddać badaniom zapomocą dyalektyki, uciekali się greccy filozofowie, chcąc myśli swe wyrazić tylko ogólnie, często do mitów,

w których cały naród wypowiadał swe myśli. Tym sposobem działali na lud najskuteczniej.

Wszelkie zasady filozofii tkwiły od najdawniejszych czasów w mitach; dogmatów filozofii jasno nie wypowiadano, ale ubierano je w szatę obrazową, aby je uczynić przystępniejszymi dla maluczkich. W tym względzie działał na Grecyę bez wątpienia ascetyczny Egipt i jego myśliciele, przestrzegając greckich filozofów, aby kwestyi najtrudniejszych, nad których rozwiązaniem siliły się najtęższe umysły, nie wyjawiać przed prostymi ludźmi, którzyby je mogli źle zrozumieć i skutkiem tego odstąpić od swej religii i zasad moralnych.

Platon także użył mitów w swej filozofii, które albo sam stworzył, albo zużytkował w właściwy sposób. Na pytanie, dlaczego użył formy mitu w swych badaniach filozoficznych, rozmaici uczeni rozmaite dają odpowiedzi. Pomijając wywody A. Jahn'a w rozprawie: „Dissertatio Platonica, qua tum de causa et natura mythorum Platonicorum disputatur, tum mythus de Amoris ortu, sorte et indole, a Diotima in convivio narratus explicatur“ [1]). Bernae 1839. i Deutschle'go „Die Platonischen Mythen, insbesondere der Mythos im Platonischem Phaedrus“. Hanau, 1854 [2]), jak niemniej i tych, którzy biorą wszystko, co w mitach zawarte, w znaczeniu dosłownem, musimy szukać gdzieindziej przyczyny.

Naogół toczą się dyalogi w formie dyalektycznej, ale w miejscach decydujących i wybitnych na szczycie, lub w końcu wykładu zjawiają się barwne i pełne powabu opowiadania, które do odmalowania przedmiotu posługują się motywami bajecznymi i mitologicznymi. Czasami mit jest jedynie rodzajem bajki Herodota np. w Fedrusie, innym razem mit podaje nam allegoryę np. historyjka o cykadach w Fedrusie, albo w Uczcie utwór poetycki, przedstawiający istotę Erosa. We wszystkich takich przypadkach, jak twier-

---

[1]) Autora zdaniem Platon używa mitu wtedy, gdy nie może dojść do pojęcia przedmiotu, który bada.

[2]) Deutschle zbija teoryę Jahn'a twierdząc, że to znaczyłoby przypisywać nieudolność własną Platonowi i zostawić sobie wolne pole przy wyjaśnianiu mitów. Mity platońskie mieszczą zresztą w sobie wiele rzeczy zgodnych zupełnie z dyalektyką i napotykamy je nietylko w początkowych utworach filozofa, lecz także w pracach znacznie późniejszych.

dzi W. Windelband „Platon“ [1]) mityczność jest środkiem literackim, ale obok tego artystycznego ożywienia zauważyć można pewien rys tajemniczości i uroczystego nastroju, rys, który zdaje się wskazywać na tło poważniejsze. W kwestyi tej, zdaniem Windelbanda przyjmuje się zazwyczaj, że w takich przedmiotach, które wyłamywały się z pod panowania wiedzy pojęciowej, Platon puszczał wodze swej fantazyi poetyckiej, kierując ją tylko w stronę swych założeń i przekonań. Takimi przedmiotami mają być dla nauki o ideach wszystkie kwestye stawania się mianowicie, przeszłego i przyszłego. Dwie zasadnicze cechy mają wszystkie właściwe i cenne mity platońskie po 1) że Platon wprowadza je jako stare podania czcigodnych proroków i wieszczek-kapłanek, a po 2) odnoszą się wszystkie do jednej i tejsamej kwestyi tj. do losu duszy ludzkiej na tamtym świecie przed życiem ziemskiem i po niem. To wszystko dowodzi, że mity te mają niezaprzeczenie za podstawę motyw religijny. Zapatrywania Windelbanda nie różnią się prawie niczem od Zellera [2]). Sam Platon wkłada w usta Timajosa (29 B. C. D) słowa, z których wynika, że powstanie wszechświata jako kwestya nie wchodząca w zakres dyalektyki ujęta jest w formę mitu, a jej przedstawienia nie nazywa Platon λόγος lecz εἰκὸς μῦθος.

Po tych kilku uwagach, które tutaj uważałem za stosowne przytoczyć ze względu na doniosłe znaczenie mitu w filozofii Platona, przechodzę w pierwszym rzędzie do omówienia dwóch dzieł Platona tj. Timajosa i Fileba, w których Platon szeroko rozwodzi się nad istotą swego boga. W dalszym ciągu będę mówił o idei dobra w Rzeczypospolitej i przygodnie uwzględnię pewne szczegóły z innych dyalogów.

Timajos.

W dyalogu p. t. „Timajos“ wprowadza Platon nader biegłego astronoma i przyrodnika, który będzie mówił o naturze, powstaniu i początku wszechświata. Timajos rozróżnia na wstępie swego opowiadania świat zmysłowy od świata umysłowego τὸ γιγνόμενον i τὸ ὄν. (27—29). Pierwszy, to jest świat zmysłowy poznajemy zapomocą zmysłów, drugi tylko zapomocą rozumu.

---

[1]) W tłumaczeniu Stanisława Boufałła, Warszawa 1902, na str. 173—175.

[2]) Die Philosophie der Griechen, 4 wydanie Lipsk 1889, str. 580—581.

Świat zmyłowy tak jak go widzimy musiał w jakiś sposób powstać; jest on według Platona dziełem rodziciela, sztukmistrza, boga, który według form odwiecznych i niezmiennych t. j. idei [1]) stworzył wszystko tak, iż świat jest ich odbiciem. Do utworzenia świata skłoniła boga jego dobroć, jak to widzimy ze słów w 29 E.: Λέγομεν δή, δι' ἣν τινα αἰτίαν γένεσιν καὶ τὸ πᾶν τόδε ὁξυνιστὰς ξυνέστησεν. ἀγαθός ἦν.

Świat stworzył bóg z połączenia 4 pierwiastków: ziemi, ognia, powietrza i wody (32) i nadał mu kształt kulisty (33—34). W pośrodku umieścił duszę świata, wykazując jej wpływ na życie i ruch wszechrzeczy; dalej mówi o utworzeniu czasu, jako obrazu wieczności (37—38), który powstał równocześnie z niebem; następnie stworzył bóg gwiazdy, które nazywa mianem niebiańskich bogów οὐράνιον θεῶν γένος. Nawet ziemia jest bogiem i to εὐδαίμων θεὸς, bo jest najdoskonalsza.

Od bogów odróżnia dzieci tychże tj. demonów, których pochodzenia nie tłumaczy bliżej, oświadczając, że należy w to wierzyć, co nam podali o tych bóstwach wieszczowie.

W dalszym ciągu opowiadania mówi Timajos o stworzeniu człowieka t. j. mężczyzny i kobiety (41—42), wreszcie przystępuje do rozprawy o materyi i żywiołach, z których świat powstał.

Zbytecznem byłoby zastanawiać się nad tem, z jakich pobudek powstał ten dyalog, jak to czynili uczeni począwszy od Ksenokratesa. Spór między uczonymi nad Timajosem, jak to słusznie zaznaczył Stallbaum [2]) w „Prolegomena“ na str. 29, powstał głównie dlatego, że wielu nie zadowalało się tem, co Platon właściwie wykłada w dyalogu, ale starało się koniecznie rozstrzygnąć, dlaczego mówi o tem, lub owem. Naturalnem tego następstwem, jak zwykle w takich dzieje się wypadkach, było to, że wielu upierało się przy swych zdaniach i poglądach, zamiast iść prosto za myślą i intencyą autora, wyzbywszy się własnych hipotez.

Zdaje się nie ulegać żadnej wątpliwości, że w fantastycznem opowiadaniu Timajosa łączą się dwa poglądy: filozoficzny i teologiczny.

„Czynność i działalność, których według dyalektycznego okre-

---

[1]) (27) ὁ δημιουργὸς πρὸς τὸ κατὰ ταὐτὰ ἔχον, βλέπον ἀεί, τοιούτῳ τινὶ προσχρώμενος παραδείγματι.

[2]) W wydaniu „Platonis Timaeus et Critias“ Gothae et Erfordiae 1838.

ślenia nauki o dwóch światach idee właściwie nie powinny były posiadać, zjawiają się tutaj uosobione w Bogu stworzycielu świata w Demiurgu“ [1]). Ten bóg z powodu swej dobroci stworzył świat z niczego (τὸ μὴ ὄν Eleatów), tj z przestrzeni, dał światu duszę i uporządkował wszystko w świecie dobrze, o ile pozwalała na to współprzyczyna, czyli przestrzeń. Opis w Timajosie urozmaicają i ożywiają fantastyczni niebiańscy bogowie i demony stworzone przez boga, których 3 kategorye rozróżnia T. Hartmann [2]). Naturalnie nie można tych bogów brać w znaczeniu dosłownem; Platon w tym katechiźmie, z takiem namaszczeniem wykłada swoje artykuły wiary, które nie tylko jego najbliżsi uczniowie, lecz cała filozofia następnych stuleci uważała za główną część dorobku mistrza, że nie waha się słońce, planety i gwiazdy utożsamić z bogami, aby uroczysty wykład należycie okrasić i w duchu Greka uplastycznić. Gdy tak się pojmie Timajosa, nie można mówić o politeizmie u Platona.

Przejdźmy teraz do filozoficznej nauki Fileba, która, jak się niebawem okaże, przemieniła się właśnie w Timajosie na teologiczną historyę stworzenia.

Fileb.

Fileb należy do dyalogów, nad którego wykładem namęczyło się głów niemało. Trudność polega przedewszystkiem w pojęciu zadania i celu tego dyalogu.

Starożytni poczytywali Sokratesowi za zasługę, że do badań filozoficznych dołączył bardzo ważną jej gałąź tj. etykę, a Platonowi, że udoskonalił dyalektykę [3]). Chociaż nie należy rozumieć tych słów w tem znaczeniu, że Sokrates stworzył naukowy system etyki, jednak nie da się zaprzeczyć, że na tem polu zdziałał bardzo wiele, dostarczając swym uczniom obfitych materyałów do dalszego badania. W badaniach swych doszedł do teleologicznego poglądu na świat ze względu na człowieka [4]), który jako istota rozumna powinien dążyć do poznania swego stwórcy i do tego, aby się stać jemu podobnym.

---

[1]) Windelband w cytowanem dziele str. 181—182.

[2]) „De diis Timaei Platonici“ Vratislaviae, na str. 3.

[3]) Diogenes Laertius III, 34.

[4]) Jak dowodzi tego Ksenofon: Memor I. 4, IV. 3.

Cnota, zdaniem jego, jest temsamem, co wiedza. Kto ją w życiu urzeczywistni, ten jest szczęśliwy. Uczniowie Sokratesa rozmaicie pojęli tę szczęśliwość i stąd wyłoniły się trzy szkoły tj. Hedoników, Megaryków i Cyników. Oczywista Platon nie mógł się zadowolić jednostronnemi i po części w sferze subjektywizmu poruszającemi się określeniami pojęcia szczęśliwości i dobra. Znalazłszy w swej teoryi o ideach stały punkt oparcia, gdzie mógł teoretyczną siłę ludzkiego ducha sprzęgnąć z odwiecznemi prawami i pierwowzorami, przekonał się, że świat nadzmysłowy, który odsłonić było zadaniem dyalektyki, daje mu swobodne pole do działania, na którem mógł znaleść podstawę czysto subjektywnego systemu moralnego; Fileb jest zdaje się właśnie tym dyalogiem, w którym Platon postanowił rozwiązać to zadanie. Z tytułu „O rozkoszy“ jaki Filebowi dał Trasyllos [1]) i Pejsitheosa [2]) „περὶ τοῦ νοῦ“ zdawaćby się mogło na pozór, że kwestya jest postawiona jasno. Tymczasem pojęcie dobra, jako głównego przedmiotu Fileba wywołało dwa rozmaite zdania między Nowoplatończykami, jedno reprezentowane przez Jamblichosa, Proklosa i t. d., drugie przez Olympiodora. Pierwsi sądzili, że we Filebie chodzi Platonowi o absolutne najwyższe dobro, jako principium i cel wszelkiego bytu, o ile ono może być przedmiotem poznania, zdaniem drugich celem dyalogu było roztrzygnięcie pytania, jak się przedstawia największe dobro dla wszelkich istot żyjących, począwszy od bogów, a skończywszy na zwierzętach. I między uczonymi nowszymi podzielone są co do tej kwestyi zdania w ten sam prawie sposób, co u Neoplatończyków. Wnikając głębiej w intencyę samego autora widzimy, że we Filebie rozpatruje on przedewszystkiem kwestyę prawdziwego szczęścia w życiu ludzkiem. Od tego określenia rozpoczyna się sam dyalog 1 B i do tego samego określenia powraca Platon kilkakrotnie po dłuższych dygressyach, określa szukane dobro jako stan duszy, jako własność człowieka; ideą przewodnią całego dyalogu jest dążenie do posiadania tego dobra i nacisk położony na to, które z dwóch rzeczy wiedzie do posiadania dobra, czy rozkosz, według Arystyppa, czy też mądrość, jak utrzymywali Sokrates, Antistenes i Demokryt, oczy-

[1]) Diog. Laert. III. 58.

[2]) Porów. Olympiodora scholia u Stallbauma, Phil. 1 p. 237.

wiście z różnem wielce zabarwieniem [1]). Wreszcie przy końcu dyalogu wyraźnie Platon wskazuje przez usta Sokratesa, że chodzi mu o ludzkie dobro [2]). Naturalnie mimo tego jeszcze nie można imputować Platonowi przekonania, jakoby poszukiwane przezeń dobro różniło się od absolutnego, istotnego dobra, czyli od idei dobra w tem znaczeniu, w jakiem mówi w Rzeczypospolitej VI. 508, jako o ostatecznej przyczynie, warunkującej harmonię bytu i myślenia, o czem później jeszcze będzie mowa.

Platon, poruszając we Filebie problem wyższości życia, opierającego się raczej na wiedzy i mądrości, niż na rozkoszy obrał sobie za cel badań temat praktyczny, mający dla szkoły jego doniosłe znaczenie. Dla niego rozkosz zaliczona do ἄπειρον i pragnienie oparte na poznaniu i platońskiem t. z. wspomnieniu jest ważnym momentem jego metafizycznego poglądu na życie, tak jak sama dusza albo najwyższa idea, tak jak πέρας, lub ἄπειρον; z drugiej strony poznanie w całej swej ewolucyi. a zatem począwszy od spostrzeżenia aż do dyalektycznego poznania tego co wieczne, jest także czynnikiem należącym do zakresu objektywnych form i funkcyi ludzkiego życia taksamo, jak rozkosz, a szczególnie pokrewieństwo, w jakiem pozostaje poznanie do absolutnego principium wszelkiego bytu i przyczyny, polega właśnie na ogólnym metafizycznym procesie, według którego wszelkie ciało a zatem i ciało ludzkie (μικρόκόσμος) jest cząstką świata (μακροκόσμος), ludzki rozum częścią wszechrozumu boga, tak jak dusza, częścią boskiej duszy Zeusa. W tem właśnie tkwi zamiar Platona, aby problemy etyczne ugruntować na podstawach dyalektycznych, przy czem naturalnie nie można zapominać o tem, że dla niego dyalektyczne roztrząsania są w tym dyalogu tylko do pewnego stopnia pomocniczym aparatem, aby dowieść, o ile wyżej stawiać trzeba życie oparte na zasadzie wiedzy, aniżeli rozkoszy i ze swej strony rozwiązać problem, żywo poruszany wówczas w kołach filozoficznych.

Zapoznawszy się z celem Fileba przejdźmy do niektórych szczegółów pierwszej części dyalogu. W §. 14 C — 20 B, porusza Platon zasadniczą kwestyę wszelkiej metafizyki, wszelkiego poglądu

---

[1]) Porów. miejsca Fileba §. 1—11, 22, 24, 27, 29—35, 47—48, 57—59, 63, 64, 120, 139, 140—144, 145, 154.

[2]) Fileb 160.

na istotę bytu. Kwestya ta jest następująca: Jakie własności ogólne posiada istnienie, byt, świat, jakie w nim działają prawa powszechne, objaśniające nieskończoną mnogość szczegółowych objawów; co jest jednością z wielości? Kwestyę tę każdy człowiek myślący roztrzyga inaczej; jedni pobieżnie bez głębszego zastanowienia, lub pod wpływem chwilowych porywów, drudzy zaś na podstawie wszechstronnego rozbioru odnośnych danych. W tem leży właśnie przeciwstawność, występująca tutaj na jaw między Sokratesem a jego przeciwnikami. (porów. Phil. 15 D.).

Zrazu zdawaćby się mogło, że jego poglądy na jedność i wielość mają wartość formalnologiczną, tymczasem widzimy, że badanie to jest przygotowaniem do obszernego omówienia czterech kategoryi πέρας, ἄπειρον, συμμισγόμενον, αἰτία (τῆς μίξεως). W §. 23 C. powiada Platon przez usta Sokratesa: „Πάντα τὰ νῦν ὄντα ἐν τῷ παντί διχῇ διαλάβωμεν, μᾶλλον δ'εἰ βούλει, τριχῇ. Π. Καθ' ὅτι, φράζοις ἄν. Σω. Λάβωμεν ἄττα τῶν νῦν δὴ λόγων. Π. Ποῖα; Σω. Τὸν θεὸν ἐλέγομέν που τὸ μὲν ἄπειρον δεῖξαι τῶν ὄντων, τὸ δὲ πέρας; Π. Πάνυ μὲν οὖν. Σω. Τούτῳ δὲ τῶν εἰδῶν τὰ δύο τιθώμεθα, τὸ δὲ τρίτον ἐξ ἀμφοῖν τούτοιν ἕν τι ξυμμισγόμενον. εἰμὶ δ', ὡς ἔοικεν, ἐγὼ γελοῖός τις ἱκανῶς, κατ' εἴδη διιστὰς καὶ συναριθμούμενος. Π. Τί φής, ὦ'γαθέ; Σω. Τετάρτου μοι γένους αὖ προσιδεῖν φαίνεται. Π. Λέγε τίνος; Σω. Τῆς συμμίξεως τούτων πρὸς ἄλληλα τὴν αἰτίαν ὅρα, καὶ τίθει μοι πρός τρισὶν ἐκείνοις τέταρτον τοῦτο".

Zdaniem więc Platona istnieją dwa rodzaje jestestw, to jest nieograniczone i ograniczone, z ich połączenia w jedność wynika rodzaj trzeci a za przyczynę tego połączenia należy uważać kategoryę czwartą. O tej ostatniej mówi w dalszym ciągu w §. 26: Τὸ δὲ δὴ πάντα ταῦτα δημιουργοῦν λέγομεν τέταρτον, τὴν αἰτίαν, ὡς ἱκανῶς ἕτερον ἐκείνων δεδηλωμένον, a w §. 28 C. dodaje: Πάντες γὰρ συμφωνοῦσιν οἱ σοφοί, ἑαυτοὺς ὄντως σεμνύνοντες, ὡς νοῦς ἐστι βασιλεὺς ἡμῖν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς. Wreszcie po kilku uwagach kosmologicznych w §. 30 A. nadmienia: Οὐ γάρ που δοκοῦμέν γε, ὦ Πρόταρχε, τὰ τέτταρα ἐκεῖνα, πέρας καὶ ἄπειρον καὶ κοινὸν καὶ τὸ τῆς αἰτίας γένος, ἐν ἅπασι τέταρτον ἑνόν,..... πᾶσαν καὶ παντοίαν σοφίαν ἐπικαλεῖσθαι; Że ostatnie słowa, jakoteż poprzedzające najwyraźniej odnoszą się do αἰτία wynika ze słów Platona w dalszym ciągu, w §. 30. Zachodzi teraz pytanie, co Platon mógł rozumieć przez owe cztery pierwiastki a szczególnie przez ostatni? Rozmaici uczeni

rozmaicie je tłumaczą. Zacznę od Zellera, gdyż jego poglądy wywołały w swoim czasie żywą polemikę między uczonymi. Zeller w dziele „Platonische Studien“ str. 250—251, porównując Fileba z Timajosem, przyjmuje w tym ostatnim dyalogu 3 główne pierwiastki tj. 1) byt (to co zawsze niezmienne, nie powstaje i nie ginie) 2) przestrzeń τὸ τῆς χώρας i 3) stawanie się, czyli świat widzialny. Pierwszemu odpowiada według Zellera αἰτία Fileba; że zaś we Filebie pojęta jest ona jako ostateczna przyczyna, a w Timajosie równoważny jej pierwiastek nazywa się wzorem świata zmysłowego, to łatwo da się wytłumaczyć z formy przedstawienia w Timajosie, gdzie występuje twórca świata (δημιουργός) jako przyczyna poruszająca. Duszę świata identyfikuje z πέρας Fileba motywując, że to, co do niej należy, πᾶν ὅτι περ ἂν πρὸς ἀριθμὸν ἀριθμὸς ἢ μέτρον ᾖ πρὸς μέτρον, jest temsamem, co wchodzi w zakres pojęcia duszy świata, która wyobraża prawa wszechświata w stosunkach liczbowych. Co do świata widzialnego, jako stawania się w obu pismach, zdaniem Zellera są prawie te same wyrażenia, a ἄπειρον Fileba odpowiada χώρα Timajosa. Poglądy swoje bez zmiany podtrzymał Zeller w swej „Philosophie der Griechen“ II. wyd. 1, mimo krytyki współczesnych prac np.: Brandisa „Geschichte der griech.-röm. Philosophie“ II. 1, S. 332 Anm. i Susemihla „Gen. Entwickelung der plat. Philosophie“ II. S. 13. Anm. 697, a nadto innych uczonych i powtórzył je w dalszych wydaniach. Te poglądy zwalcza między innymi G. F. Rettig w rozprawce p. t. „Αἰτία im Philebus die persönliche Gottheit des Plato oder Plato kein Pantheist“ Bern 1866, w szczególności ze względu na πέρας i αἰτία, utrzymując, że πέρας oznacza ideę, αἰτία zaś przyczynę wszechrzeczy a więc także idei[1]), a motywuje to w ten sposób, że gdyby rzeczywiście Platon widział pokrewieństwo νοῦς z ideami[2]) w takim razie zbytecznem byłoby wyróżnianie pierwiastka czwartego od trzech pierwszych, skoro πέρας mogłoby bardzo dobrze objąć rolę αἰτία w podobny sposób, jak się to stało w §. 59 C i jak to wynika z Timajosa 47 E.

W swych wywodach przeciwko Zellerowi jakoteż Susemihlowi zaznacza Rettig[3]), że utożsamienie νοῦς z αἰτία w Filebie należy poj-

[1]) Porów. str. 23.
[2]) Porów. str. 24.
[3]) Porów. str. 24.

mować w duchu Anaksagorasa, na co wskazują słowa Platona (Fileb 30 A.: ὡς ἀεὶ τοῦ παντὸς νοῦς ἄρχει, ξύμμαχος ἐκείνοις[1]), jakoteż 28 C-D, przytaczając cytaty z Fedona 98 C, 99 B, Timajosa 47 E, 48 E, Fileba 22 C na dowód, że Anaksagoras postawił ducha (νοῦς) na czele wszechrzeczy. Przez takie pojmowanie powstaje między Filebem i Timajosem najzupełniejsza harmonia we wszystkich szczegółach. Poglądy swoje powtarza jeszcze Rettig w rozprawie p. t.: „De pantheismo qui fertur Platonis commentatio altera", Bernae 1875. Drugim bardzo poważnym przeciwnikiem Zellera jest J. Wagner w świetnej rozprawie p. t. „Die Idee des Guten und die Gottheit bei Platon" Nikolsburg 1881—2. Ten jako rezultat badań swych stawia twierdzenie, że skoro πέρας według słów Platona jest przeciwieństwem do ἄπειρον, a ἄπειρον jest niebytem, więc πέρας musi oznaczać jedynie byt tj. ideę, a nie jak twierdzi Zeller stosunki miar i liczb[2]). Z połączenia πέρας i ἄπειρον powstaje świat widzialny, a przyczyną tego połączenia jest obok idei i materyi poza światem zjawisk istniejący rozumny duch boski, jako najwyższe principium wszelkiego bytu[3]). Z porównania obu dyalogów wyciąga Wagner wnioski następujące[4]): a) Pojęciu πέρας we Filebie odpowiada równe samemu sobie w Timajosie jako idea, b) ἄπειρον Fileba równoważy się z χώρα Timajosa (porów. Timaj. 52), c) μικτὸν czyli συμμισγόμενον jako rezultat połączenia πέρας i ἄπειρον jest identyczne z γιγνόμενον czyli światem widzialnym Timajosa, d) przyczyna połączenia, rozumny duch, według Fileba, odpowiada twórcy δημιουργός, ποιητής Timajosa i w ten sposób oba dyalogi zgadzają się między sobą.

Zdaniem Windelbanda[5]) pod nieograniczonem rozumieć należy próżną przestrzeń (niebyt μὴ ὄν Eleatów). W przeciwieństwie do przestrzeni πέρας granica oznacza figury geometryczne i stereometryczne, a świat zjawisk jest mieszaniną nieograniczonego i ograniczenia (ἄπειρον i πέρας). Przy tem zauważył Windelband, że w Tilebie wyrażenia: nieograniczenie i ograniczenie są użyte w znacze-

---

[1]) Platon przyłączając się w tym względzie do zdania poprzedników (Anaksagorasa), chce uzasadnić swoje zdanie.

[2]) Na str. 23, uw. 3.

[3]) Str. 28.

[4]) Str. 31.

[5]) W cytowanem powyżej dziele na str. 150.

niu tak ogólnem, że możnaby je zastosować do rzeczy innych, aniżeli przestrzeń i figury. W każdym razie bardzo oryginalnego znaczenia nabiera w platońskiej metafizyce przestrzeń. Ona to jako nieograniczone, albo jak się chętnie wyraża Platon, jako „wielkie i małe", jako „więcej i mniej" (porów. Phileb. 24 C. τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον) jest zupełnie nieokreślona, jest czystą negacyą a zatem niebytem, który ani przez spostrzeganie, ani przez myślenie nie może być poznany.

Co do czwartej kategoryi tj. αἰτία nadaje jej Platon, zdaniem Windelbanda [1]) miano rozumu νοῦς, który jako Bóg, lub cel świata jest zasadą objektywną, może stać się przyczyną stawania się, czynnością świat kształtującą jedynie dzięki temu, że posiada duszę tj. że przechodzi w świadomość [2]). Pod tym względem opiera się Platon niewątpliwie na Anaksagorasie, który nazwę dla potęgi celowej we wszechświecie wziął był również z celowej czynności człowieka.

Poglądy uczonych w wymienionych powyżej pracach nie zgadzają się ze sobą w szczególności ze względu na rodzaj czwarty tj. αἰτία Fileba. Rettig uważa αἰτία za rozumną przyczynę wszechrzeczy, a więc i idei, Wagner oddziela αἰτία od idei, widząc, że ostatecznie nawet przez utożsamienie idei z bogiem pozostaje jeszcze pojęcie materyi, a raczej przestrzeni, tworzącej do pewnego stopnia zaporę w działaniu boga, jako συναίτιον (przyczyna poboczna), która istotnie nie pozwala na przyjęcie jedności w systemie Platona. Dualizm przyczyny i współprzyczyny przyjmuje Windelband, tłumacząc, że dla tego, co jest celowe i dla tego, co jest celowi przeciwne, dla dobra i zła we wszechświecie należy przyjąć dwie rozmaite przyczyny. „Zbyt poważnie i głęboko pojmował Platon sprawy świata ziemskiego, by mógł pomyśleć o zatarciu idącej przez świat ten rysy przeciwieństwa pomiędzy rozumnem a koniecznem, pomiędzy dobrem a złem; to przeciwieństwo ma znaczenie metafizyczne i do wytłumaczenia swego potrzebuje metafizycznej dwoistości. Bóg, powiada Platon, może być jedynie sprawcą dobra; dla zła poszukać musimy innej przyczyny". (Porów. str. 152—153). Zeller stara się pogodzić teoryę o ideach z nauką Fileba i w αἰτία dopatruje się uporczywie idei. Że twierdzenie jego nie zgadza się z intencyą Pla-

---

[1]) Str. 147.

[2]) Str. 163 i 164.

tona, dowodzi dyalog Sofistes. Nie zgadzam się z poglądami Schaarschmidta „Sammlung der plat. Schr.“, Schleiermachera, Sochera, za którymi poszli Zeller i inni, twierdząc, że krytykowana w Sofiście nauka o ideach nie jest własną platońską, ale nieznaną jakąś megarejską. Jest bowiem rzeczą daleko prawdopodobniejszą przypuścić, że Platon, polemizując z innymi zwolennikami idei, dorzucił w dyalogu Sofiście do swej poprzedniej ideologii kilka nowych momentów, tak celem zaznaczenia własnego w niej stanowiska i stosunku do reszty zwolenników idei, jakoteż celem usunięcia niektórych sprzeczności z własnej ideologii, — i że zastosował w Sofiście formę do pewnego stopnia różniącą się i słabszą od innych dyalogów, bądźto z powodu ścisłości i trudności zagadnień roztrząsanych w tymże dyalogu, bądź też może nawet z rozmysłu, naśladując tym sposobem błędną dyalektykę Eleacko — Megarejską, — niż uznać owe naturalne właściwości dyalogu Sofisty za niezgodne z duchem i doskonałością nauki Platona i na nich głównie opierać atetezę dyalogu Sofisty. Jak żaden nawet nowoczesny pisarz nie we wszystkich dziełach jest doskonały, lecz tworzy obok największych arcydzieł, rzeczy słabe, takim był i Platon mimo wrodzonej genialności. Napisał on świetne rzeczy, jak Fajdona, Symposion i t. d., lecz także słabsze, jak Sofistę i Polityka, które Schaarschmidt niesłusznie uznał na nieautentyczne [1]).

Krytyka teoryi o ideach w Sofiście zdąża do tego, że idee są całkiem niezdolne, by je można uważać za przyczyny zjawisk, o ile owe zjawiska zawierają w sobie jakieś odbywanie się. Sztywność bowiem, towarzysząca niezmienności idei nie pozwala ich uważać za przyczyny. Jako takie musiałyby być same czynne tj. ruchome, musiałyby mieć duszę, życie i rozum; tylko w takim wypadku możnaby je uważać za siły (δυνάμεις), tłumaczące zjawiska. A że według nauki o ideach nie są one takiemi siłami, więc nauka ta taksamo jest niezdolna do wytłumaczenia świata zjawisk, podobnie jak i eleacka nauka o bycie, której miejsce chciała zająć.

Idee obok swego zadania logicznego, polegającego na umożliwieniu prawdziwego poznania, występują u Platona także, jako metafizyczne principia dla objaśnienia świata zjawisk. Z nich stara

---

[1]) Porów.: Dr. M. Jezienicki: Studya nad platońskim Sofistą część I (Kwestya autentyczności dyalogu Sofisty) Tarnów 1899 na str. 58.

się Platon wydobyć wszelką prawdę, jaka w zjawisku się znajduje. Idee są dla rzeczy zmysłowych określającą je normą, wzorem dla kształtowania się świata zjawisk, one są zatem tylko formalnemi przyczynami zjawisk i tylko w tem znaczeniu mogą być nazwane αἰτίαι, δυνάμεις. Gdy Platon prawdziwy byt wyznaczył światu idei, świat zjawisk nie miał dla niego samoistnej egzystencyi, chyba tylko o tyle, o ile bierze udział w prawdziwym bycie świata idei. Przez to jednak nie można rozumieć jeszcze, że idee są jedynie działającemi przyczynami. Podobne zapatrywanie nie zgadza się, jakto wykazały badania uczonych [1]) z jego wywodami, jak nie mniej z poglądami Arystotelesa. Siłę działającą widzi Platon w duszy, która się sama porusza, a za absolutną przyczynę uważa ducha νοῦς, jednem słowem bóstwo; ustanowienie takiej przyczyny było niezbędne dla wyjaśnienia świata zjawisk ze względu na nieruchomość i sztywność idei, jak się to najlepiej okazuje z Fileba [2]). Z tego, co powiedziałem wynika tedy jasno, że αἰτία nie można identyfikować ze światem idei, jak tego pragnie Zeller. Gdybyśmy bowiem przyjęli jego hipotezę, doszlibyśmy w konsekwencyi do absurdum z bóstwem Platona. Według własnych słów Zellera (Phil. der Gr. t. II. wyd. IV. str. 694), idee mają się do siebie nie tylko jako wielość, lecz jako poszczególne części całości; tworzą szereg lub łańcuch poszczególnych ogniw od najwyższych gatunków do najniższych, od najogólniejszych do najszczegółowszych, jednem słowem system, w którym się w najróżnorodniejszy sposób ze sobą łączą, zbierają i krzyżują. A jeżeli przytem zważymy, że te najróżnorodniejsze i niezliczone idee ustawicznie się poruszają, żyją, myślą i działają, w takim razie reprezentuje bóstwo Platona jakieś bardzo oryginalne i fantastyczne panorama, o którem zapewne Platon nigdy nie mógł śnić ani marzyć. Do takich absurdów dochodzi się chcąc konsekwentnie przeprowadzić hipotezę Zellera [3]).

Gdyby zresztą Platon był tego samego zdania, co Zeller, byłby we Filebie nie omieszkał, według mego zdania, o tem wspomnieć. Zresztą cały rozdział o 4 kategoryach Fileba byłby zupełnie w tym wypadku zbyteczny, gdyby był po prostu powtórzeniem teoryi

---

[1]) Porów. Wagner w cytowanej książce str. 22—23.

[2]) To stwierdza także Rettig polemizując z Zellerem.

[3]) Porów. Wagner str. 53—54.

o ideach, jakto twierdzi Susemihl (Genet. Entwickelung der Pl. Phil. II. 1. str. 9). Nie da się zaprzeczyć, że trzy pytania, jakie postawił Sokrates w §. 15 B nasuwają zrazu myśl o ideach. Są to pytania następujące: Sok. „Nasamprzód bowiem nasuwa się pytanie, a) czy wogóle takim jednościom można przypisać byt prawdziwy? dalej b) czy je uznać należy za coś niezmiennego, co nie ma ani początku, ani końca, za coś stałego? wreszcie c) czy istnieją, jako coś rozdartego, co się stało wielością w nieograniczonej ilości rzeczy, podległych przeobrażeniu; czy też istnieją zupełnie jako całości w samych tych rzeczach poza obrębem samych siebie. Otóż ten stosunek jedności do wielości miałem na myśli w Protarchu. Niewyświetlony należycie, stosunek ten staje się przyczyną wszelkich wątpliwości, a przeciwnie doprowadza do zupełnej pewności, gdy zostaje należycie określonym".

Chodzi nam teraz o to, jak Platon rozwiązał te wszystkie pytania? on a) nie przyznał rzeczywistości, ani jedności, ani idei, ale połączeniu z wielością w pojęciach pośrednich między jednością a wielością, b) niezmienności również nie przyznał ideom, lecz procesowi tworzenia się w nas pojęć i zdolności do tego, c) lukę zaś między jednością i wielością zapełnił pojęciami rodzajowemi.

Rozwiązanie pierwszego pytania równa się porzuceniu stanowiska idealistycznego na korzyść realistycznego, co do drugiego stanął na stanowisku empiryczno-psychologicznem zamiast metafizycznego, a trzecie zgadza się z pierwszem i drugiem. Widzimy zatem, że w tym nowym poglądzie na świat, śladu idei w znaczeniu substancyalnych pojęć szukalibyśmy daremnie [1]). Jedność ich nie zawiera, ona wydaje razem z wielością pojęcia w podmiocie, tak jak rzeczy w świecie przedmiotowym (τὰ ἀεὶ λεγόμενα εἶναι). Jedność jest tylko principium formalnem, które z materyalnego principium wielości wydaje pojęcia jak rzeczy. Ideami mogłyby być co najwyżej pojęcia powstałe z jedności i wielości, o ile odpowiadają rzeczom podpadającym pod nasze zmysły, a będącym wytworem πέρας i ἄπειρον.

Pojęcia stają się ideami tylko przez to, że się im przypisze realną egzystencyę, a to ma tylko sens jakiś wtedy, jeżeli się je pojmie

---

[1]) Porów. „Platons Philebus" erläutert und beurteilt von H. Hoffmann, Beilage zum Jahres-Bericht des Gymnasiums in Offenburg 1887—1888.

jako transcendentalne przyczyny rzeczy. Αἰτία w tem znaczeniu jest dla Platona νοῦς (Phileb. 30), który rządzi światem złożonym z πέρας i ἄπειρον. Principia πέρας, ἄπειρον i αἰτία tworzą podstawę wszechrzeczy, wobec czego byłyby idee rzeczą wprost zbytkowną. Zresztą w całym Filebie niema o ideach żadnej wzmianki.

Po tych uwagach, które tutaj podnieść uznałem za stosowne, przechodzę do właściwego toku myśli Platona we Filebie. Ze wszystkich czterech kategoryi najważniejszą jest czwarta (αἰτία). Ona ma się do μικτόν lub συμμισγόμενον, jak twórca do dzieła swego. Νοῦς jest królem nieba i ziemi, jak twierdzą mędrcy. I dobrze twierdzą, bo w istocie światem tym nie może rządzić ślepy przypadek, ale najwyższy rozum, najwyższa inteligencya, co dla Platona jest niezbitym aksyomatem (Phileb. 27 E.). Świat składa się z 4 pierwiastków, ognia, wody, powietrza i ziemi (28 E) i nasze ciało składa się z tychsamych 4 pierwiastków, tylko, że składowe części świata są daleko doskonalsze, czyściejsze i piękniejsze od składników ciała naszego. Ogień ziemski jest tylko słabym odblaskiem ognia niebieskiego, z którego powstaje i którym się niejako żywi. Tak jak połączenie się 4 pierwiastków w poszczególnej istocie nazywa się ciałem, taksamo świat musi być ciałem, któremu nasze ciało zawdzięcza swą egzystencyę, (μακροκόσμος, μικροκόσμος); ponieważ ciało nasze ma duszę, więc i wszechświat musi mieć duszę, a ponieważ przyczyna, jako najwyższa mądrość (σοφία) stwarza w nas duszę i wszystko co najlepsze, więc i w istocie Zeusa, za pośrednictwem tejże przyczyny, tkwi królewska dusza i królewski rozum (30 D).

Principium rządzącem światem będzie zatem rozum νοῦς, który wraz z poznaniem jest zupełnie pokrewny gatunkowi przyczyny, tak jak ἡδονή należy do ἄπειρον.

W ten sposób byłoby już rozstrzygnięte właściwie pierwotne pytanie o stosunek, jaki zachodzi między ἡδονή a φρόνησις, gdyż mądrość okazała się pokrewną najwyższemu pierwiastkowi. W dalszym ciągu następuje specyalizacya w tym kierunku, że chodzi o wyświetlenie stosunku, w jakim pozostają rozmaite rodzaje przyjemności i mądrości do filozoficznie skonstruowanego dobra. Poddawszy w 2 głównej części dyalogu ścisłej analizie pojęcie rozkoszy i jej rodzajów (31 B—53 C), przechodzi Platon do poznania, aby je bliżej zbadać. W tym też celu oznacza najpierw najrozmaitsze pola, a w szczególności pole rozwoju umysłowego. Tutaj mamy rozmaite

sztuki, umiejętności różnej wartości, jak np. arytmetyka, statyka, muzyka, geometrya, rachunki i t. p. Najwyższą umiejętnością ze względu na czystość i prawdę poznania jest zdaniem Platona dyalektyka tj. umiejętność zapoznająca nas z tem, co istnieje rzeczywiście. Wszystkie umiejętności, nawet historya naturalna obracają się według Platona w sferze wyobrażeń, zajmują się tylko tem, co odpowiada stawaniu się i ciągłej zmianie, nie mogą zatem podawać wiedzy pewnej i jasnej (58 A) tak jak nauka, która się zajmuje rzeczywistym bytem. W 3 części dyalogu chodzi Platonowi o przedstawienie najwyższego dobra w życiu, polegającego na połączeniu przyjemności z mądrością. Nie można jednak w tem połączeniu wybierać najgwałtowniejszych rodzajów przyjemności, które zamącają i z równowagi wyprowadzają duszę, a szkodzą i krępują poznanie, ale tylko takie, które zgadzają się ze zdrowiem, obyczajnością i cnotą. Nie można złych rozkoszy i przyjemności przypisywać rozumowi, jeśli się poznało dobro i jego ideę w najpiękniejszem i najwzorowszem połączeniu; do piękności i umiarkowania dołączyć się powinna także prawda; w ten sposób znajdujemy się już w przedsionku dobra (64 C). Σω. Ἆρ' οὖν ἐπὶ μὲν τοῖς τοῦ ἀγαθοῦ τῦν ἤδη προθύροις καὶ τῆς οἰκήσεως ἐφεστάναι τῆς τοῦ τοιούτου λέγοντες ἴσως ὀρθῶς ἄν τινα τρόπον φαῖμεν; Πρω. Ἐμοὶ γοῦν, δοκεῖ. Istoty dobra nie można jednak ująć w jednej tylko idei, ale w trzech tj. piękna, miary i prawdy; dopiero te trzy idee w zjednoczeniu swem stanowią prawdziwą przyczynę owego połączenia, a przyczyna ta, będąc dobrem, wycisnęła też na tem połączeniu piętno dobra. Na końcu dyalogu stwierdza Protarch na zapytanie Sokratesa, że mądrość jest bardziej pokrewna najwyższemu dobru i cieszy się większym szacunkiem u ludzi i bogów, aniżeli rozkosz.

Z całego zatem przebiegu myśli, rozwiniętych we Filebie wynika, że ostatecznym celem, do którego dążyć powinna wszelka ludzka działalność jest idea dobra. Jedyną formą, w której idea nie przestając być ideą może być przyczyną zjawisk, jest przyczyna celowa. Platońska nauka dyalektyki o dwóch światach może stać się wykształconym systemem filozoficznym jedynie jako teleologiczny pogląd na świat [1]). H. Hoffmann w cytowanej rozprawie „Pla-

[1]) Porów. Steinhart, przedm. do Fileba, Müller: Platons sämmtliche Werke, übersetzt. tom IV. str. 598. Windelband: Platon str. 144.

tons Philebus“ twierdzi (na str. 22), że Platon nie był w stanie swego najwyższego dobra umieścić w ramach czterech kategoryi; mógłby był tego dokonać wtedy, gdyby był νοῦς przydzielił πέρας a nie αἰτία; wówczas dobro w świecie, szczęście i cnota oparta na harmonijnem połączeniu psychologicznych pierwiastków byłoby, zdaniem jego, jak ogień i inne żywioły, jak rozum i rozkosz, jak wogóle πέρας i ἄπειρον poniekąd wypływem i słabym odblaskiem nieustannej i nieskończonej szczęśliwości i dobroci w Bogu, a dążenie ludzkości do dobra i szczęśliwości przedstawiałoby się jako nieświadoma, ale właśnie dlatego bardzo silna tęsknota za boskiem źródłem wszelkiej łaski tj. za absolutem. Przy grupowaniu dóbr nie należało mówić o αἰσθήσεις ani τέχναι, które mają znaczenie tylko dla ludzkich stosunków, ale należało postanowić 4 następujące stopnie tj. miara jako αἴτιον, piękność i harmonia jako συμμισγόμενον, rozum jako πέρας, a rozkosz jako ἄπειρον. W ten sposób mógł był Platon dojść do paraleli między μακροκόσμος a μικροκόσμος. Nagłe przerwanie dysputy jest widocznem ze strony Platona wyznaniem niemożności konsekwentnego przeprowadzenia tej paraleli do końca. Ze zdaniem Hoffmanna zupełnie godzić się nie można. Być może, że przedstawieniu we Filebie możnaby niejedno zarzucić, że tu i ówdzie znajdą się pewne niedomagania. Jeżeli się jednak zważy trudności, z jakiemi łamać się musiał Platon przekształcając swą dotychczasową metafizyczną teoryę o ideach w teleologiczny pogląd na świat, co było genialnym pomysłem z jego strony, to musimy przyznać z całą otwartością, że nie tylko zadaniu sobie postawionemu sprostał, ale nawet wywiązał się z niego bardzo chlubnie [1]). Tego, czego żądał już w Fedonie od swej teoryi o ideach, tego starał się dowieść w dyalogach konstrukcyjnych w Filebie, w Timajosie i metafizycznej części Rzeczypospolitej. Wszystkie one bowiem rozwijają myśl zasadniczą, że całe stawanie się jest dla istności.

We Filebie władający światem rozum boski νοῦς jest absolutnym celem jako dobro (Porów. Phileb. 22 C). Sokrates wykazał poprzednio, że rozkosz nie jest dobrem, ale i mądrość bez rozkoszy

[1]) I z tem się nie zgadzam, iżby Platon sam zdradzał przy końcu dyalogu własną nieudolność. Zdaje mi się, że słowa Sokratesa zapowiadające na przyszłość wyjaśnienie pewnych drobnostek wcale nie dają powodu do takiej interpretacyi.

nie wystarcza i mówi dalej: ὡς μὲν τοίνυν τήν γε Φιλήβου θεὸν οὐ δεῖ διανοεῖσθαι ταὐτὸν καὶ τἀγαθὸν, ἱκανῶς εἰρῆσθαί μοι δοκεῖ — Οὐδὲ γὰρ, robi zarzut Fileb, ὁ σὸς νοῦς, ὦ Σώκρατες, ἔστι τἀγαθὸν, ἀλλ' ἕξει ταὐτὰ ἐγκλήματα — Τάχ' ἄν, odpowiada Sokrates, ὦ Φίληβε, ὅ γεμός· οὐ μέντοι τόν γε ἀληθινὸν ἅμα καὶ θεῖον οἶμαι νοῦν ἀλλ' ἄλλως πως ἔχειν. Znaczy to, że rozum boski jest identyczny z dobrem. W Timajosie δημιουργός stwarza świat dlatego, że sam był dobrym. (Tim. 28 E). I tutaj dobroć boga pojęta jest celowo. Wynika więc z porównania obu dyalogów jasno, że bóg jest identyczny z ideą dobra.

Rzecz pospolita.

Tego samego dowodzą słowa Rzeczy pospolitej VI. 508 E.: „τοῦτο τοίνυν τὸ τὴν ἀλήθειαν παρέχον τοῖς γιγνωσκομένοις καὶ τῷ γιγνώσκοντι τὴν δύναμιν ἀποδιδὸν τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἰδέαν φάθι εἶναι, αἰτίαν δ'ἐπιστήμης οὖσαν καὶ ἀληθείας ὡς γιγνωσκομένης μὲν διανοῦ". Platon porównywa tutaj istotę dobra ze słońcem, które czyniąc przedmioty oku dostępnymi, nie jest ani czynnikiem patrzącym, ani przedmiotem widzianym, lecz przyczyną, która umożliwia oku patrzenie. Czem słońce jest w świecie zmysłowym, tem jest, zdaniem Platona, dobro w świecie idei, jako czynnik, który przedmiot poznania przedstawia w świetle prawdy, a poznawającemu podmiotowi udziela zdolności poznania. Dobro jest więc przyczyną wszelkiego bytu, wiedzy i prawdy. Atoli przyczyna ta nie jest właśnie niczem innem jak celem [1]). Albowiem idea dobra samego w sobie nie ma innej treści; gdy badanie wychodzi, jak we Filebie z rozpatrywania życia woli ludzkiej, idea ta okazuje się jako cel tego życia, a wszystko to, co można przytem podać, jako treść, jest tylko pewnem określonem dobrem obok dóbr innych. Pojęcie dobra samego w sobie i przez się, jest jedynie pojęciem absolutnego celu, a więc określeniem zasadniczo formalnem".

»Na ziemi żyjemy, jakby skrępowani w ciemnej jaskini, na której ścianie przebiegają przed wzrokiem naszym jeno ciemne rzeczy. Stroma i uciążliwa jest droga — tak nam powiada słynna przypowieść w Rzeczy pospolitej — prowadząca stamtąd w świat

[1]) Windelband str. 145—146.

świetlany, gdzie promienieje życiodajna idea dobra, a droga ta prowadząca do królestwa bożego przez wyzwolenie się w śmierci nie jest inną, jak tylko droga filozoficznego badania".

Tożsamość idei dobra i bóstwa najwięcej odpowiada ogólnemu charakterowi filozofii Platona. Pogląd reprezentowany przez niektórych uczonych, mający ideę dobra za normę, do której stosuje się bóstwo w swej rozumnej działalności, jest bardzo problematyczny. Przy takiem pojmowaniu rzeczy otrzymujemy dwie odrębne zasady bytu [1]) i w końcu musimy jednak jedną wyprowadzić z drugiej tj. albo ideę dobra z bóstwa, albo naodwrót bóstwo z idei dobra, co napotyka koniecznie na wielkie trudności tem bardziej, że z takim poglądem rozchodzą się uwagi Platona o idei dobra, znajdujące się zwłaszcza we Filebie i Rzeczy pospolitej [2]), dowodzące, że Platon przypisuje jedne i te same przymioty tak bóstwu, jak i idei dobra. Nadto i tradycya uczniów Platona jest dowodem, z którym liczyć nam się wypada. Według relacyi Aristoksenosa Platon w ustnych wykładach u schyłku życia identyfikował najwyższą jedność z dobrem (porów. Arist. Metaph.) XIV. 4, 1091 b. 13: τῶν δὲ τὰς ἀκινήτους οὐσίας εἶναι λεγόντων οἱ μέν φασιν αὐτὸ τὸ ἓν τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι, co odnosi się do Platona. Także Theophrastos dopatruje się tożsamości dobra i bóstwa u Platona, jeśli wspomina u Simpl. Phys. 26, 23: δύο τὰς ἀρχὰς βούλεται ποιεῖν, τὸ μὲν ὑποκείμενον ὡς ὕλην, ὃ προσαγορεύει πανδεχὲς, τὸ δ'ὡς αἴτιον καὶ κινοῦν, ὃ περιάπτει τῇ τοῦ θεοῦ καὶ τῇ τἀγαθοῦ δυνάμει. Tego samego zdania jest także Arystoteles, który wyraźnie powiada, że Plato zna dwie przyczyny tj. przyczynę właściwą czyli formalną i materyalną Metaph. I. 6, 988 a. 8: φανερὸν δ'ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι δυοῖν αἰτίαιν μόνον κέχρηται, τῇ τε τοῦ τί ἐστι καὶ τῇ κατὰ τὴν ὕλην. Z ideą dobra identyfikują boga Platona Nowoplatończycy, a z nowszych uczonych: Herbart, Schleiermacher, Ritter, Preller, Bonitz, Brandis, Schwegler, Strümpell, Ueberweg, Susemihl, Steinhardt, Stumpf, Ribbing i po części Zeller, który widzi właściwie w całym świecie idei bóstwo Platona, a więc pojmuje je panteistycznie.

Nie od rzeczy będzie tutaj wspomnieć o kwestyi osobowości boga platońskiego. Zeller robi Platonowi zarzut w tym względzie,

---

[1]) Jak to twierdzi Wagner i inni.

[2]) Phil. 30 C. D., 31 A. Rzecz. p. VII. 517 b., Timaj. 28 C.

twierdząc, że Platon nie odmówił wprawdzie bóstwu swemu osobowości, ale pytania tego stanowczo tak lub owak nie starał się rozstrzygnąć, porów. Zeller d. Phil. der Gr. t. II. str. 714: „Wie es sich in dieser Beziehung mit der Persönlichkeit verhalte, diess ist eine Frage, welche sich Plato wohl schwerlich bestimmt vorgelegt hat, wie ja dem Alterthum überhaupt der schärfere Begriff der Persönlichkeit fehlt, und die Vernunft nicht selten als allgemeine Weltvernunft in einer zwischen Persönlichem und Unpersönlichem unsicher schwankenden Weise gedacht wird". Na to łatwo da się odpowiedzieć, że trudno wymagać od Platona, aby dokładnie badał to, co mu było nieznanem i obcem. Zresztą, jeżeli kto, to Zeller nie powinien był występować wobec Platona z podobnym zarzutem, skoro identyfikując cały świat idei z bóstwem Platona, rozczłonkował je w niezliczoną wielość idei. W kwestyi, czy bóg systemu platońskiego jest osobową osobistością, czy też nie, bardzo trafną, mojem zdaniem, dał odpowiedź Windelband. (Porów. „Platon" str. 148—149). „Jeżeli dzięki religijnemu poglądowi na świat, którym przejęty był Platon osobiście pozyskujemy w jego filozofii niemateryalny monoteizm, to jednak nie należy rozumieć tej teoryi w ten sposób, że bóg Platona jest duchową osobistością. Od takiego wyobrażenia zadania naukowe, z których wynikły u Platona cechy i stosunki idei dobra są tak dalekie, że byłoby to całkiem fałszywem postawieniem kwestyi spierać się o to, czy filozof odmówił bóstwu predykatu osobowości, czy też przyznał mu takowy, czy monoteizm jego był natury panteistycznej, czy też deistycznej. Są to różnice, które wyprowadziło na jaw dopiero późniejsze myślenie[1]), gdyż dzięki rozwojowi filozoficznemu i religijnemu znaczenie osobowości wystąpiło na plan pierwszy".

Na tych uwagach kończy się właściwie praca moja. Starałem się wykazać na trzech dyalogach późniejszego okresu twórczości Platona, że w tej fazie teleologicznego idealizmu, dobro, jedność, przyczyna, rozum i bóstwo oznaczają dla Platona jedno i to samo tj. absolutny cel świata. To jest najważniejsza część wszelkiej nauki (μέγιστον μάθημα) i tylko nazwa jej zmienia się zależnie od przedmiotów i zagadnień, do których zostaje stosowana.

[1]) Np. Rettig przypisuje duchową osobistość bogu Platona, co widać ze samego już tytułu „Αἰτία im Philebus, die persönliche Gottheit bei Plato oder Plato kein Pantheist".

To co jeszcze dodam, będzie przypomnieniem najważniejszych miejsc z dzieł Platona, traktujących o istocie i przymiotach boga.

Przymioty boga platońskiego.

Bóg Platona posiada w świecie, będącym najlepszym dowodem jego istnienia, największą moc i władzę, z którą moc człowieka nie może iść w porównanie. Dowodzi tego Platon w Tim. 68 d. Że jeden Bóg rządzi światem, dowodzi tego Phileb. 30 c.: τις ἐπ' αὐτοῖς αἰτία οὐ φαύλη, κοσμοῦσά τε καὶ συντάττουσα ἐνιαυτούς τε καὶ ὥρας καὶ μῆνας. W przeciwieństwie do Protagorasa, który twierdził, że człowiek jest miarą wszystkiego, Platon tę własność przypisuje jedynie bogu, porów. Νόμοι IV. 716 c: ὁ δὴ (θεὸς) ἡμῖν πάντων χρημάτων μέτρον ἂν εἴη μάλιστα, καὶ πολῦ μᾶλλον ἤ πού τις, ὥς φασιν, ἄνθρωπος. Najwyższy bóg w tymsamym czasie co świat, stworzył także niższych bogów, jak to opowiada Timajos w rozmaitych miejscach, ale właściwy twórca (φυτουργός, δημιουργός) jest najwyższym bogiem, któremu inni bogowie podlegają. Wiadomo nam, że drugorzędne bóstwa w Timajosie stanowią właściwie aparat dekoracyjny w całem dziele stworzenia, są tylko personifikacyami ziemi, gwiazd itd.

Według Νόμοι VII. 792 bóg zawsze czuje się szczęśliwym; nigdy nie odczuwa żadnego braku, bólu, ani rozkoszy Phileb. 33 b. Dowodem najwyższej mądrości jest znane miejsce z Fileba 30 c: σοφία καὶ νοῦς λεγομένη (αἰτία) δικαιότατ' ἄν. Możnaby tutaj przytoczyć, ale z pewnem zastrzeżeniem miejsce z Apologii 23 a, gdzie Sokrates mówi do sędziów, że tylko bóg posiada mądrość: τῷ ὄντι ὁ θεὸς σοφὸς εἶναι. Wiadomo nam jednak, że Sokratesa słowa odnoszą się właściwie do Apollina delfickiego.

Nikt nie jest tak wszechwiedzącym, jak bóg, przed którym nic nie da się ukryć. Parm. 134 c: Οὐκοῦν, εἴπερ τι ἄλλο αὐτῆς ἐπιστήμης μετέχει, οὐκ ἄν τινα μᾶλλον ἢ θεὸν φαίης ἔχειν τὴν ἀκριβεστάτην ἐπιστήμην; Ἀνάγκη.

Bóg nigdy nikomu nie zazdrości niczego, jak widać z Phaid. 247 a, gdzie jest wzmianka o zebraniu bogów: φθόνος γὰρ ἔξω χοροῦ θείου ἵσταται, a w Timajosie czytamy wyraźnie o bogu 29 E: ἀγαθῷ δὲ οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς ἐγγίγνεται φθόνος. O dobroci boga mówi Platon nie w jednem miejscu. Wystarczy przytoczyć tutaj z Timajosa 29 E. W Rzeczy pospolitej II. 379 b, rozprawiając o dobroci boga

(οὐκοῦν ἀγαθὸς ὅ γε θεὸς τῷ ὄντι τε καὶ λεκτέον οὕτως), wyraźnie zaznacza, że bóg nie jest nigdy przyczyną złego, bo jest nią, jak wiemy materya (συναίτιον). Z tego też względu niedorzeczne są twierdzenia tych, którzy upatrują w bogu źródło złego, co się wprost sprzeciwia jego istocie. Prócz tego jeszcze bóg jest istotą najsprawiedliwszą, jak widać ze słów Theait. 176 c: θεὸς οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἄδικος, ἀλλ' ὡς οἷόν τε δικαιότατος.

Już z tych kilku przytoczonych miejsc wynika jasno, że Platon obdarzył boga swego najwyższymi atrybutami potęgi, szczęśliwości, mądrości, wszechwiedzy, dobroci i sprawiedliwości.

Dr. Stefan Brablec.

CZĘŚĆ URZĘDOWA.

I.

Skład grona nauczycielskiego przy końcu roku szkolnego 1907/1908.

A) Do nauki przedmiotów obowiązkowych.

1. Kranz Ignacy, dyrektor w VI. randze, zastępca przewodniczącego c. k. Rady szkolnej okręgowej.
2. Bobrzyński Karol, prof., gospodarz kl. VIa, uczył języka niemieckiego w kl. Va+b, VIa i VIII; tygodniowo godzin 16.
3. Brablec Stefan, dr. fil., prof., uczył języka łacińskiego w kl. VIIa, języka greckiego w kl. VIa i VII a i propedeutyki filozofii w kl. VII a; tygodniowo godzin 16.
4. Friedmann Maurycy, nauczyciel, zawiadowca biblioteki uczniów (dział niemiecki), uczył języka niemieckiego w kl. IIIa, VIb, VIIa+b; tygodniowo godzin 16.
5. Guzdek Jan, prof. w VIII randze, pomocnik kancelaryjny dyrektora, zawiadowca gabinetu archeologicznego, uczył języka łacińskiego w kl. VIb i języka greckiego w kl. Vb i VIII; tygodniowo godzin 16.
6. Jarosz Jan, prof., zawiadowca gabinetu historyi naturalnej, gospodarz kl. IIIb, uczył matematyki w kl. IIIb i historyi naturalnej w kl. IIa+b+c, IIIb, Vb i VIa+b; tygodniowo godzin 17.
7. Kowalikowski Jan, nauczyciel, gospodarz kl. VIb, uczył języka łacińskiego w kl. IIIb i Va i języka greckiego w kl. VIb; tygodniowo godzin 17.
8. Kozłowski Edward, prof. w VIII. randze, z powodu choroby od 10. kwietnia 1908 na urlopie.
9. Leśnodorski Gustaw, prof., zawiadowca gabinetu fizycznego, uczył matematyki w kl. IIIa, VIb i VIIa i fizyki w kl. VIIa+b i VIII; tygodniowo godzin 19.

10. Mossóczy Władysław, nauczyciel, zawiadowca biblioteki uczniów (dział polski), uczył języka polskiego w kl. IIIa, Va+b, VIa+b i VIII; tygodniowo godzin 18.
11. Riess Stanisław, nauczyciel, przez cały rok szkolny na urlopie.
12. Stach Teodor, nauczyciel, członek Komisyi egzaminacyjnej dla aspirantów do jednorocznej służby wojskowej, zawiadowca zbiorów do nauki geografii i historyi, gospodarz kl. VIIa, uczył geografii i historyi w kl. IIIa, VI a, VIIa+b i VIII; tygodniowo godzin 16.
13. Strojek Jan, prof. w VII. randze, gospodarz kl. VIII, uczył języka łacińskiego w kl. VIa i VIII i języka greckiego w kl. IVb; tygodniowo godzin 15.
14. Ks. Tomasik Józef, prof. w VIII. randze i katecheta, ekshortator dla kl. IV—VIII, zawiadowca biblioteki nauczycieli i pomocy koleżeńskiej, uczył religii w kl. Ia, IIc, IIIa, IVa, Va, VIb, VIIa+b i VIII; tygodniowo godzin 18.
15. Baliński Eugeniusz, zastępca nauczyciela, gospodarz kl. IVa, uczył języka greckiego w kl. IVa i języka polskiego w kl. IIIb, IVa+b i VIIa+b; tygodniowo godzi 19.
16. Gąsiorek Franciszek, zastępca nauczyciela, gospodarz kl. IIc, uczył języka łacińskiego w kl. IIa+c; tygodniowo godzin 16.
17. Kawecki Zygmunt, zastępca nauczyciela, uczył języka łacińskiego w kl. Ib, polskiego w klasie Ib i języka niemieckiego w kl. II c; tygodniowo godzin 16.
18. Klich Edward, zastępca nauczyciela, uczył języka polskiego w kl. IIa+b+c; tygodniowo godzin 9 (zmniejszona liczba godzin).
19. Koch Zygmunt, zastępca nauczyciela, gospodarz kl. IIIa, uczył języka łacińskiego w kl. IIIa, języka greckiego w kl. IIIa i Va i propedeutyki filozofii w kl. VIIb i VIII; tygodniowo godzin 20.
20. Kowalczyk Józef, zastępca nauczyciela, gospodarz kl. VIIb, uczył języka łacińskiego i greckiego w kl. VIIb; tygodniowo godzin 9 (zmniejszona liczba godzin).
21. Krawczyk Antoni, zastępca nauczyciela, gospodarz kl. Va, uczył matematyki w kl. IIa+c, IVa+b i Va; tygodniowo godzin 16.

22. Lemoch Roman, zastępca nauczyciela, gospodarz kl. IIa, uczył języka niemieckiego w kl. Ib, IIa+b; tygodniowo godzin 16.
23. Michalski Władysław, zastępca nauczyciela, gospodarz kl. Ib, uczył matematyki w kl. Ia+b i IIb i historyi naturalnej w kl. Ia+b, IIIa i Va; tygodniowo godzin 17.
24. Piekarczyk Stanisław, zastępca nauczyciela, gospodarz kl. IVb, uczył języka łacińskiego w kl. IVa+b i Vb; tygodniowo godzin 18.
25. Rawicz-Rojek Tadeusz, zastępca nauczyciela, z powodu choroby w 2. półroczu na urlopie.
26. Sikora Ludwik, zastępca nauczyciela, uczył języka łacińskiego w kl. Ia, geografii i historyi w kl. IIc i IVa; tygodniowo godzin 16.
27. Stopka Ludwik, zastępca nauczyciela, gospodarz kl. Ia, uczył języka greckiego w kl. IIIb i języka niemieckiego w kl. Ia i IIIb; tygodniowo godzin 15.
28. Straszewski Jan, zastępca nauczyciela, uczył geografii i historyi w kl. IIb, IVb, Va+b i VIb; tygodniowo godzin 18.
29. Studentowicz Leopold, zastępca nauczyciela, gospodarz kl. Vb, uczył matematyki w kl. Vb, VIa, VIIb i VIII i fizyki w kl. IVa+b; tygodniowo godzin 18.
30. Suchoński Antoni, zastępca nauczyciela, gospodarz kl. IIb, uczył języka łacińskiego w kl. IIb, i niemieckiego w kl. IVa+b; tygodniowo godzin 16.
31. Ks. Szneider Jan, pomocniczy katecheta, ekshortator dla klas I—III, uczył religii w kl. Ib, IIa+b, IIIb, IVb, Vb i VIa; tygodniowo godzin 14.
32. Ks. Szpila Piotr, zastępca nauczyciela, przez cały rok szkolny na urlopie.
33. Wacek Rudolf, zastępca nauczyciela, uczył języka polskiego w kl. Ia, geografii i historyi w kl. Ia+b, IIa i IIIb; tygodniowo godzin 16.
34. Wowczak Jan, zastępca nauczyciela, z powodu choroby od 23. kwietnia 1908 na urlopie.

B) Do nauki religii mojżeszowej.

Spitzer Salomon, kierownik szkoły lud. im. Kazimierza W. w Krakowie, uczył religii mojżeszowej w kl. I—VIII; tygodniowo godz. 8.

C) Do nauki przedmiotów nadobowiązkowych.

1. Bobrzyński Karol, j. w., uczył języka francuskiego w 2 oddziałach; tygodniowo godzin 4.
2. Guzdek Jan, j. w., uczył kaligrafii w 2 oddziałach: tygodniowo godzin 2.
3. Krzanowski Walery, kierownik 4-kl. szkoły męskiej im. św. Barbary w Krakowie, uczył rysunków w 3 oddziałach; tygodniowo godzin 6.
4. Pięta Bronisław, nauczyciel nadetatowy, uczył śpiewu w 2 oddziałach; tygodniowo godzin 4.
5. Sikora Ludwik, j. w., uczył historyi kraju rodzinnego w kl. IVa; tygodniowo 1 godzina.
6. Stach Teodor, j. w., uczył historyi kraju rodzinnego w kl. IIIa, VIa i VIIa+b; tygodniowo godzin 4.
7. Straszewski Jan, j. w., uczył historyi kraju rodzinnego w kl. IVb i VIb; tygodniowo godzin 2.
8. Turyn Józef, nauczyciel nadetatowy, uczył stenografii w 2 oddziałach; tygodniowo godzin 4.
9. W Towarzystwie gimnastycznem „Sokół“ w Podgórzu pobierała młodzież gimnazyalna naukę gimnastyki w 3 oddziałach; tygodniowo godzin 6.

Zmiany w gronie nauczycielskiem w ciągu roku szkolnego 1907/8.

C. k. Rada szk. krajowa nadała nauczycielom tutejszym: Dr. Wojciechowi Krajewskiemu (rozp. z d. 25. stycznia 1908 l. 62.359) i Władysławowi Żłobickiemu (rozp. z d. 30. lipca 1907 l. 15.726) posady nauczycielskie w c. k. gimnazyum św. Anny w Krakowie.

C. k. Rada szk. krajowa zamianowała tutejszych zastępców nauczycieli: Ferdynanda Bromowicza (rozp. z d. 30. lipca 1907 l. 27.790) i Jana Szmyta (rozp. z d. 30. lipca 1907 l. 27.788) rzeczywistymi nauczycielami w c. k. gimnazyum w Bochni, Władysława Janika rzeczywistym nauczycielem w c. k. gimnazyum w Nowym Targu (rozp. z d. 30. lipca

1907 l. 27.789) i Józefa Maurera rzeczywistym nauczycielem w c. k. gimnazyum Franciszka Józefa we Lwowie (rozp. z d. 30 lipca 1907 l. 16.637).

C. k. Rada szk. krajowa nadała posady nauczycielskie przy tutejszym zakładzie: Janowi Kowalikowskiemu, rzeczywistemu nauczycielowi w c. k. gimnazyum III. w Krakowie (rozp. z d. 22. stycznia 1908 l. 61.778), Gustawowi Leśnodorskiemu, rzeczywistemu nauczycielowi w c. k. gimnazyum II. w Tarnowie (rozp. z d. 30. lipca 1907 l. 17.561) i Władysławowi Mossóczemu, rzeczywistemu nauczycielowi w c. k. gimnazyum z językiem wykładowym polskim w Tarnopolu (rozp. z d. 30. lipca 1907 l. 16.637).

C. k. Rada szk. krajowa zamianowała kandydatów stanu nauczycielskiego: Eugeniusza Balińskiego (rozp. z d. 28. sierpnia 1907 l. 23.279), Franciszka Gąsiorka (rozp. z d. 13. maja 1908 l. 5.239), Zygmunta Kocha (rozp. z d. 30. lipca 1907 l. 26.115), Antoniego Krawczyka (rozp. z d. 31. lipca 1907 l. 22.151), Władysława Kudelkę (rozp. z d. 31. lipca 1907 l. 22.670), Stanisława Piekarczyka (rozp. z d. 31. lipca 1907 l. 21.540) i Jana Straszewskiego zastępcami nauczycieli w tutejszym zakładzie.

C. k. Rada szk. krajowa przeniosła tutejszych zastępców nauczycieli: Jana Gyurcsáka do c. k. gimnazyum w Jaśle (rozp. z d. 17. września 1907 l. 43.546) i Władysława Kudelkę do c. k. gimnazyum IV. w Krakowie (rozp. z d. 14. stycznia 1908 l. 2.219).

C. k. Rada szk. krajowa przeniosła zastępcę nauczyciela w c. k. gimnazyum w Jaśle Edwarda Klicha (rozp. z 17. września 1907 l. 43.547), i zastępcę nauczyciela w c. k. gimnazyum III. w Krakowie Zygmunta Kaweckiego (rozp. z d. 4. lutego 1908 l. 4.433) do tutejszego zakładu.

C. k. Rada szk. krajowa rozp. z d. 4. wrzesnia 1907 l. 25.803 upoważniła tutejszą Dyrekcyę do uwolnienia od obowiązków nauczycielskich zastępcę nauczyciela Witolda Syruczka na jego własne żądanie.

C. k. Rada szk. krajowa udzieliła rzeczywistemu nauczycielowi Stanisławowi Riessowi (rozp. z d. 30. sierpnia 1907 l. 36.491) i zastępcy nauczyciela ks. Piotrowi Szpili (rozp. z d. 14.

czerwca 1907 l. 24.218) urlopów na przeciąg roku szkolnego 1907/8.

Z powodu choroby otrzymali urlopy: zastępca nauczyciela Władysław Michalski na czas I. półrocza b. r. szk., zastępca nauczyciela Tadeusz Rojek na czas II. półrocza b. r. szk., rzeczywisty nauczyciel Teodor Stach na czas od 1. lutego do 20. marca b. r. (rozp. z d. 26. lutego 1908 l. 7.689), profesor Edward Kozłowski na czas od 10. kwietnia do końca b. r. szk. (rozp. z d. 14. kwietnia 1908 l. 16.605) i zastępca nauczyciela Jan Wowczak na czas od d. 13 kwietnia do końca b. r. szk. (rozp. z d. 19. maja 1908 l. 19.603).

J. E. Pan Minister W. i O. reskryptem z dnia 18. lipca 1907 l. 23.010 zezwolił na zmniejszenie liczby godzin do połowy na przeciąg I. półrocza r. szk. 1907/8 zastępcom nauczycieli: Ludwikowi Sikorze i Janowi Wowczakowi (c. k. Rada szk. krajowa z dnia 23. sierpnia 1907 l. 34.994).

C. k. Rada szk. krajowa rozp. z d. 7. stycznia 1908 l. 61.182 udzieliła zastępcom nauczycieli: Edwardowi Klichowi i Józefowi Kowalczykowi zmniejszenie liczby godzin do połowy na przeciąg II. półrocza b. r. szk.

C. k. Rada szk. krajowa przyznała dyrektorowi Ignacemu Kranzowi czwarty i piąty dodatek pięcioletni (rozp. z d. 16. października 1907 l. 36.305), profesorowi Karolowi Bobrzyńskiemu drugi dodatek pięcioletni, (rozp. z d. 3. grudnia 1907 l. 56.174) a profesorowi Dr. Stefanowi Brablecowi pierwszy dodatek pięcioletni (rozp. z d. 25. stycznia 1908 l. 1.614).

Najwyższem postanowieniem z d. 29. grudnia 1907 raczył Jego Cesarska i Królewska Apostolska Mość posunąć najmiłościwiej dyrektora Ignacego Kranza do VI. klasy rangi. (Reskrypt J. E. Pana Ministra W. i O. z dnia 7. stycznia 1908 l. 54.101 ex 1907; rozp. c. k. Rady szk. krajowej z dnia 30. stycznia 1908 l. 3505).

C. k. Rada szk. kraj. zatwierdziła w zawodzie nauczycielskim: Jana Jarosza (rozp. z d. 7. listopada 1907 l. 51.263) i Gustawa Leśnodorskiego (rozp. z. d. 10. stycznia 1908 l. 58.103) i nadała im tytuły profesorów.

II.

Lektura w klasach wyższych.

Język łaciński.

Klasa V. Oddział I. T. Livii ab urbe condita ks. I. i XXII. (w wyborze). Ovidii Metam. (według wydania Skupniewicza) ust. 5, 13, 18, 22 i 30. Trist. 3. Fasti 2, 6, 7 i 10.

Oddział II. T. Livii ab urbe condita ks. I. i XII. (w wyborze). Ovidii metam. (według wyd. Skupniewicza) ust. 3, 5, 11—13, 15, 18, 20, 22, 24, 30. Trist. 3, 10, 12. Fasti 4, 6, 12.

Klasa VI. Sallustii: De bello Iugurthino. Vergillii: Bucol. I., Georg. II. 109—176, 458—540; Aen. I. Cicero in Catilinam I.

Klasa VII. Oddział I. Cicero: in Verrem IV. Verg. Eccl. I., Aen. II., IV., VII. 286—640, VIII 184—279, 306—334, 608—731.

Oddział II. Cicero: in Verrem IV. Verg. Aen. II., IV. i VII.

Klasa VIII. Horatius: Carm. I. 1, 3, 6, 14, 22, 24, 34, 35, 37; II. 2, 3, 6, 7, 13, 14, 16—18; III. 8, 13, 18, 23, 30; IV. 3, 7, 9. Satir. I. 1, 6, 9; II. 6. Tacitus: Annales I. 1—31, IV. 1—9, 37—42, 57—59; XIV. 51—56; XV. 38—40, 60—65.

Język grecki.

Klasa V. Xenofonta Anab. (według Fiderera) ust. 1, 2, 5—7, 9, 11—18; Cyrop. 1. Homera Iliady pieśń I. i III.

Klasa VI. Oddział I. Homera Iliady pieśń VI, VII, IX, XVI, XVIII, XXIV. Herodota ks. VII. 1—5, 7—16, 17—22, 33—39, 44—46, 56, 57, 100, 131—133, 138—143, 198—228. Xenofonta Obrona Sokratesa.

Oddział II. Homera Iliady pieśń III, VI, XVI, XVIII, XXII, XXIV. Herodota ks. VIII (w wyborze). Xenofonta Obrona Sokratesa.

Klasa VII. Demostenesa I. Filipika, I. i II. mowa Olintyjska, Mowa za utrzymaniem pokoju. Homera Odyssei pieśń I. 1—80, V, VII, XI, XVI, IX. (w oddz. II.), XVIII. (w oddz. I.).

Klasa VIII. Platona Apologia, Protagoras. Sofoklesa Antygona. Homera Odyssei lektura kursoryczna.

Język polski.

Klasa V. Czytanie wzorów (częścią w szkole, częścią w domu), według wypisów Próchnickiego, poznanie ważniejszych rodzajów poezyi i prozy, tudzież tropów i figur. Przeczytano w całości częścią w szkole, częścią w domu: Pana Tadeusza i Grażynę Mickiewicza, Ojca Zadżumionych Słowackiego, Wiesława Brodzińskiego, Makbeta Szekspira, Zemstę Fredry, Kazanie o miłości Ojczyzny Skargi, Srula z Lubartowa Szymańskiego, Latarnika Sienkiewicza, i w. i. Uczniowie zdolniejsi czytali w domu wiele utworów: Mickiewicza, Słowackiego, Pola, Sienkiewicza i innych. Nadto każdy uczeń obowiązkowo przeczytał jedną tragedyę i jedną komedyę dowolnie wybraną. Wiadomości historyczno literackie o czytanych pisarzach obszerniej. Deklamacye z niektórych ustępów poetyckich, zamieszczonych w książce szkolnej.

Klasa VI. Lekturę wypisów szkolnych uzupełniono czytaniem w całości w szkole: Trenów, Odprawy posłów Kochanowskiego, Kazań Sejm. Skargi, Satyr i bajek (wybranych) Krasickiego, Fircyka w zalotach Zabłockiego, Powrotu posła Niemcewicza. Obowiązkowo czytała przeważna część uczniów w domu: Trylogię Sienkiewicza, Pamiętniki Paska, Heidensteina, Kitowicza, Listopad Rzewuskiego, Powrót do gniazda Kraszewskiego, Pana Podstolego Krasickiego. Nadto pilniejsi uczniowie uzupełniali tę lekturę w miarę postępu jej w klasie celniejszemi dziełami, krytykami Tarnowskiego, Tretiaka, Chmielowskiego i Brücknera; oprócz tego czytali z nowszej literatury wiele powieści.

Klasa VII. Celniejsze dzieła literatury narodowej od końca XVIII w. do Słowackiego włącznie. Uzupełnienie nauki szkolnej czytaniem w całości w szkole: Barbary Radziwiłłówny Felińskiego, Dziadów Mickiewicza, Ballad, Sonetów, Konrada Wallenroda, Maryi Malczewskiego, Ducha od stepu Zaleskiego, Ślubów panieńskich Fredry, Nikt mnie nie zna, Pana Jowialskiego, Balladyny, Kordyana, Anhellego; w domu: pozostałych utworów Mickiewicza i Słowackiego (z wyj. dzieł pośmiertnych), Zamku Kaniowskiego, Sobótki, Króla Zamczyska Goszczyńskiego, trzech komedyi Fredry, Byrona: Korsarza, Giaura, Molliera: Świętoszka. Historya literatury jak w kl. VI. — ciąg dalszy do Słowackiego włącznie.

Klasa VIII. Celniejsze dzieła literatury narodowej według Wypisów Tarnowskiego i Próchnickiego w. XIX. od Kordyana Słowackiego, aż do doby dzisiejszej. Uzupełnienie nauki szkolnej czy-

taniem w całości wszystkich dzieł Słowackiego, Krasińskiego, Korzeniowskiego Mnicha. Pilniejsi uczniowie czytali nadto dzieła Kraszewskiego, Rzewuskiego, Żeromskiego, Sienkiewicza, Siemieńskiego, Asnyka, Wyspiańskiego, Prusa, Szekspira, celniejsze dzieła krytyczne, nadto wybitniejsze dzieła obce. Historya literatury od Kordyana Słowackiego do najnowszych czasów.

Język niemiecki.

Klasa V. Lektura i swobodniejsza reprodukcya ustępów z Wypisów Ippoldta i Styli, a mianowicie: 2, 3, 8—10, 13, 17—19, 21—30, 35, 44, 46, 50, 51, 57, 63, 65—70, 80, 83, 85, 89, 90, 91, 94, 95, 98, 107—116, 123, 125, 126, 129, 130. Utworów poetyckich uczyli się uczniowie na pamięć: Schiller: „Die Kraniche des Ibykus“, „die Bürgschaft“, „Der Graf von Habsburg“, Uhland: „Der Schenk von Limburg“.

Klasa VI. Oddz. I. Lektura i swobodniejsza reprodukcya ustępów z Wypisów Ippoldta i Styli, a mianowicie: 2, 6, 7, 9, 12, 13, 15, 16, 19, 23—25, 29—34, 38—41, 45, 48, 50, 51, 54, 65—68, 72, 80—83, 90, 93, 102, 107, 112—120. Na pamięć uczono się: Schiller: „Der Kampf mit dem Drachen“, Uhland: „Bertran de Born“, „Schwäbische Kunde“, „Das Glück v. Edenhall“.

Oddział II. Lektura na podstawie Wypisów Ippoldta i Styli. Nadto czytano: Goethego: „Hermann und Dorothea.

Klasa VII. Lektura na podstawie Wypisów Ippoldta i Styli. Wilhem Tell (dokończenie). Charakterystyka osób na podstawie analizy psychologicznej. Najważniejsze wiadomości odnoszące się do ostatniego okresu twórczości Schillera. „Götz von Berlichingen“ czytano w całości w szkole. Charakterystyka epoki „Sturm und Drang“. O życiu Goethego i jego przemianach duchowych. Don Carlos (do drugiego aktu włącznie).

Klasa VIII. Zamiast wyczerpanych Wypisów Wernera i Petelenza czytano w wydawnictwach szkolnych Graesera następujące utwory: Schiller: Don Carlos, Braut v. Messina, Ausgewählte Gedichte; Goethe: Iphigenie auf Tauris, Faust (cz. pierwsza w skróceniu), Ausgewählte Gedichte. Shakespeare: Hamlet, König Lear. Porger: Moderne deutsche Prosa (V. 1. Velhagen und Klasing). Treściwy pogląd na dzieje piśmiennictwa niemieckiego 18 i 19. wieku.

III.

Wykaz książek szkolnych na rok szkolny 1908/1909.

KLASA I.

Religia: Wielki Katechizm religii katolickiej, Kraków 1903. Opr. 60 hal. — **Język łaciński:** Samolewicz, Zwięzła gramatyka języka łacińskiego. Wydanie 2—5. Lwów 1903. Opr. 1 K. — Steiner i Scheindler, Ćwiczenia łacińskie dla I. klasy. Wydanie 5. Lwów 1907. Opr. 1 K. 20 h. — **Język polski:** Konarski, Zwięzła gramatyka języka polskiego. Lwów 1902. Opr. 50 h. — Próchnicki i Wójcik. Wypisy polskie dla I. klasy. Wydanie 3—4 Lwów 1905. Opr. 1 K. 50 h. — **Język niemiecki:** German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla I. klasy. Wydanie 6. Lwów 1906. Opr. 1 K. 80 h. — **Geografia:** Benoni i Tatomir, Krótki rys geografii. Wydanie 9. Opr. 1 K. 40 h. **Matematyka:** Kranz, Arytmetyka i Algebra. Cz. I. na kl. I. i II. Kraków 1904. Opr. 1 K. 80 h. — Kranz. Geometrya poglądowa. Część I. Kraków 1907. Opr. 1 K. 30 h. — **Historya naturalna:** Nussbaum-Wiśniowski, Wiadomości z zoologii dla niższych klas szkół średnich. Lwów 1906. Opr. 3 K. 20 h., Rostafiński, Botanika szkolna na kl. niższe. Wyd. 6. Kraków 1907. Opr. 2 K. 60 h.

KLASA II.

Religia: Jak w klasie I. — **Język łaciński:** Samolewicz, Gramatyka jak w klasie I. — Steiner i Scheindler, Ćwiczenia łacińskie dla II. klasy. Lwów 1905. Opr. 2 K. — **Język polski:** Gramatyka jak w kl. I. — Próchnicki i Wójcik, Wypisy polskie dla II. klasy. Wydanie 1—3. Lwów 1905. Opr. 1 K. 80 h. — **Język niemiecki:** German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla II. klasy. Wydanie 5. Lwów 1907. Opr. 2 K. 20 h. — **Geografia i historya powszechna:** Baranowski i Dziedzicki, Geografia powszechna w opracowaniu Romera. Wydanie 11. Lwów 1906. Opr. 3 K. — Semkowicz, Opowiadania z dziejów powszechnych. Cz. I. Wydanie 3. Lwów 1908. Opr. 2 K. — **Matematyka:** jak w klasie I. — **Historya naturalna:** jak w klasie I.

KLASA III.

Religia: Ks. Dąbrowski, Historya biblijna zakonu starego Wydanie 1—4. Stanisławów 1899. Opr. 1 K. 60 h. Jougan, Liturgika. Wydanie 1—3. Lwów 1906. Opr. 1 K. 40 h. — **Język łaciński:** Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wydanie 5—8. Lwów 1906. Opr. 2 K. 40 h. Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla klasy III. Wydanie IV. Lwów 1903. Opr. 1 K. 60 h. — Cornelius Nepos. Wydanie 3. Kłaka. 1 K. 30 h. — **Język grecki:** Ćwikliński, Gramatyka języka greckiego. Wydanie 3. Lwów 1902. Opr. 3 K. 40 h. — Taborski-Winkowski, Ćwiczenia greckie. Wydanie 2. Lwów 1905. Opr. 2 K. — **Język polski:** Małecki, Gramatyka języka polskiego szkolna. Wyd. 9—10. Lwów 1906. Opr 2 K. 40 h. — Czubek-Zawiliński. Wypisy polskie dla III. klasy. Lwów 1904. Wydanie 2. Opr. 2 K. — **Język niemiecki:** German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla klasy III. Wydanie 3. i 4. Lwów 1907. Opr. 2 K. 40 h. — Petelenz, Deutsche Grammatik. Wydanie 2. Lwów 1904. Opr. 1 K. 80 h. **Geografia i historya powszechna:** Baranowski i Dziedzicki, jak w klasie II. — Semkowicz, Opowiadania z dziejów powszechnych. Część II. Wydanie 2. Lwów 1905. Opr. 2. K. — Rawer, Dzieje ojczyste. Wydanie 3. i 4. Lwów 1904. Opr. 2 K. — **Matematyka:** Kranz, Arytmetyka i algebra. Część II. Kraków 1904. Opr. 1 K. 80 h. — Kranz, geometrya poglądowa. Część II. na kl. III. i IV. Kraków 1908. Opr. 1 K. 80 h. — **Fizyka:** Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla niższych klas szkół średnich. Wydanie 5. Kraków 1906. Opr. 2 K. — **Historya naturalna:** Wiśniowski, Wiadomości z mineralogii dla klas niższych. Lwów 1903. Opr. 1 K. 60 h.

KLASA IV.

Religia: Ks. Dąbrowski, Historya biblijna zakonu nowego. Wydanie 3. Stanisławów 1892. Opr. 1 K. 60 h. — Liturgika: jak w kl. III. — **Język łaciński:** Gramatyka jak w klasie III. — Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla klasy IV. Wydanie 3. Lwów 1905. Opr. 2 K. — Caesar, Commentarii de bello Gallico. Wyd. Terlikowski. Opr 1 K. 40 h. — Ovidius. Wyd. Skupniewicz. 1 K. 60 h. — **Język grecki:** jak w klasie III. — **Język polski:** Gramatyka jak w klasie III. — Czubek-Zawiliński, Wypisy polskie dla klasy IV. Wydanie 2. Kraków. 1906. Opr. 2 K. 40 h. — **Język niemiecki:**

Gramatyka: jak w klasie III. — German-Petelenz: Ćwiczenia niemieckie dla klasy IV. Wydanie 3. Lwów 1904. Opr. 2 K. 60 h. — **Geografia i historya powszechna:** Semkowicz, Opowiadania z dziejów powszechnych. Część III. Wydanie 2 i 3. Lwów 1899. Opr. 2 K. — Benoni-Majerski, Geografia austr.-węgierskiej monarchii. Wydanie 5., zmienione i przerobione przez B. Baranowskiego. Lwów 1906. Opr. 1 K. 20 h. — Rawer, dzieje ojczyste, jak w klasie III. — **Matematyka:** Jak w klasie III. — **Fizyka:** Kawecki i Tomaszewski, jak w klasie III.

KLASA V.

Religia: Ks. Jougan, Katolicka dogmatyka ogólna. Lwów 1898. Opr. 2 K. — **Język łaciński:** Livius. Wyd. Zingerle-Majchrowicz. Opr. 2 K. — Ovidius. Wyd. Skupniewicz. Opr. 1 K. 60 h. — Samolewicz-Sołtysik: Gramatyka języka łacińskiego, jak w klasie III. **Język grecki:** Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta. Wydanie 3. Lwów 1902. Opr. 2 K. 40 h. — Homera Iliada. Wyd. Christ.-Fischer. Opr. 3 K. — Ćwikliński, Gramatyka jak w klasie III. — **Język polski:** Próchnicki: Wzory poezyi i prozy. Wydanie 3. Lwów 1906. Opr. 3 K. — Mickiewicz, Pan Tadeusz wyd. Macierzy szkolnej 20 h. — **Język niemiecki:** Julius Ippoldt u. Adolf Stylo: Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der Galizischen Mittelschulen: I. Teil. V. Klasse. Lwów 1905. Opr. 4 K. — **Geografia i historya powszechna:** Zakrzewski, Historya powszechna. Część I. Wydanie 4. Kraków 1902. Opr. 2 K. 40 h. — **Matematyka:** Dziwiński, Zasady algebry. Wydanie 3. Lwów 1906. Opr. 4 K. — Močnik-Maryniak, Geometrya dla wyższych klas. Wydanie 6. Lwów 1906. Opr. 4 K. — **Historya naturalna:** Wiśniowski, Mineralogia i geologia. Wydanie 2. Lwów 1906. Opr. 3 K. — Rostafiński, Botanika szkolna dla klas wyższych. Wydanie 2, przerobione. Kraków 1901. Opr. 3 K.

KLASA VI.

Religia: Ks. Jougan, Dogmatyka szczegółowa. Lwów 1901. Opr. 2 K. — **Język łaciński:** Sallustius, Catilina, Wyd. Linker-Sołtysik. Opr. 70 h. — Cicero. In Catilinam, wyd. Nohl-Bednarski. Opr. 1 K. 20 h. — Vergilius. Wyd. Eichler-Rzepiński. Opr. 1 K. 40 h. — Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka jak w klasie III. — **Język grecki:** Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta, jak w kla-

sie V. — Homera Iliada, Wyd. Christ-Fischer. Opr. 3 K. — Herodot. Wyd. Scheindler-Terlikowski. Opr. 2 K. — Ćwikliński, Gramatyka jak w klasie III. — **Język polski**: Tarnowski i Wójcik. Wypisy polskie. Część I. Wydanie 3. Lwów 1903. Opr. 3 K. 30 h. — **Język niemiecki**: Ippoldt u. Stylo. Deutsches Lesebuch. II. Teil. VI. Klasse. Lwów 1906. Opr. 4 K. — **Geografia i historya powszechna**: Zakrzewski, Historya powszechna. Część I. Wydanie 4. Kraków 1902. Opr. 2 K. 40 h. — Zakrzewski, Historya powszechna. Część II. Wydanie 4. Kraków 1906. Opr. 2 K. 40 h. — Zakrzewski, Historya powszechna. Część III. Kraków 1903. Wydanie 2. Opr. 2 K. 80 h. — Lewicki, Zarys dziejów Polski i krajów ruskich. Wydanie 3. Kraków 1901. Opr. 3 K. — **Matematyka**: Dziwiński, Zarys algebry. — Močnik-Maryniak, Geometrya jak w klasie V. — Kranz, Logarytmy. Kraków 1902. Opr. 1 K. 20 h. — Kranz, Zbiór zadań matematycznych dla klas wyższych. Wydanie 2. Kraków 1905. Opr. 3. K. 50 h. — **Historya naturalna**: Petelenz, Zoologia dla klas wyższych szkół średnich. Wydanie 2. i 3. Lwów 1900. Opr. 3 K.

KLASA VII.

Religia: Ks. Szczeklik, Etyka katolicka. Wydanie 3. Tarnów 1903. Opr. 1 K. 80 h. — **Język łaciński**: Cicero, in Verrem V. Nohl-Jędrzejowski. De imperio Cn. Pompei i Cato Maior. Wydanie Nohl-Bednarski. Opr. 60 h. — Vergilius. Wydanie Eichler-Rzepiński. Opr. 1 K. 40 h. — Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka jak w klasie III. — **Język grecki**: Homera Odyssea. Wyd. Christ-Jezienicki. Opr. 2 K. 40 h. — Demostenes. Wyd. Wotke-Schmidt. Opr. 1 K. 40 h. — Ćwikliński, Gramatyka jak w klasie III. — **Język polski**: Wypisy polskie Tarnowskiego i Próchnickiego. Część I. i II. Wydanie 3. Lwów 1906. Opr. 3 K. 60 h. — **Język niemiecki**: Ippoldt u. Stylo, Deutsches Lesebuch. Część III. Lwów 1907. Opr. 4 K. 60 h. — **Geografia i historya powszechna**: Zakrzewski, Historya powszechna. Część III. Kraków 1903. Wydanie 2. Opr. 2 K. 80 h. — Lewicki, Zarys dziejów Polski i krajów ruskich. Wydanie 3. Kraków 1901. Opr. 2 K. — **Matematyka**: jak w klasie VI. — **Fizyka**: Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla wyższych klas. Wydanie 4. Kraków 1906. Opr. 3 K. 40 h. — Tomaszewski, Chemia. Wydanie 4. Kraków 1905. Brosz. 70 h. — **Propedeutyka filozofii**: Nuckowski, Początki logiki ogólnej. 1903. Opr. 2 K.

KLASA VIII.

Religia: Ks. Jougan, Historya Kościoła katolickiego. Wydanie 2. Lwów 1900. Opr. 2 K. — **Język łaciński**: Horatius. Wyd. Dolnicki-Librewski 1 K. 50 h. — Tacitus: Annales. Wyd. Müller-Staromiejski. — Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego, jak w klasie III. — **Język grecki**: Platon: Apologia, Kriton, Phaedon. Wyd. Christ-Lewicki. Opr. 1 K. — Sofokles. Elektra. Wyd. Szubert-Majchrowicz. Opr. 1 K. 12 h. — Homera Odyssea, jak w klasie VII. — Ćwikliński, Gramatyka, jak w klasie VII. — **Język polski**: Wypisy polskie Tarnowskiego i Próchnickiego. Część II. Wydanie 2. Lwów 1896. Opr. 3 K. 60 h. — **Język niemiecki**: Ippoldt u. Stylo, Deutsches Lesebuch. Część IV. — **Geografia i historya powszechna**: Głąbiński-Finkel, Historya i statystyka austryacko-węgierskiej monarchii. Wydanie 2. Lwów 1904. Opr. 2 K. — Lewicki, Zarys dziejów Polski i krajów ruskich. Wydanie 3. Kraków 1901. Opr. 2 K. — **Matematyka**: jak w klasie VI. — **Fizyka**: jak w klasie VII. — **Propedeutyka filozofii**: Lindner-Kulczyński. Wykład psychologii. Wydanie 2. Kraków 1906. Opr. 2 K.

IV.

Tematy wypracowań piśmiennych.

a) W języku polskim.

KLASA Va.

1) Wspomnienia z wakacyi (dom.). — 2) Pożegnanie Hektora z Andromachą (szk.). — 3) Walka człowieka z naturą (dom.). 4) Charakterystyczne cechy epopei w I. księdze Pana Tadeusza (szk.). 5) Z jakim się wdajesz, takim się stajesz (w formie powiastki) (dom.). 6) Streścić opowieść Gerwazego o zamku (szk.). 7) Bohaterstwo Grażyny (dom.). 8) Rozwój boleści „Ojca zadżumionych“ (dom.). 9) Wolny przekład z języka niemieckiego na polski wiersza Uhlanda p. t. „Ver sacrum“ (szk.). 10) Przyroda litewska w „Panu Tadeuszu“

(dom.). — 11) Siciński w podaniu gminnem a w historyi. (szk.). — 12) Opis naszej pauzy (dom.). — 13) Widok Krakowa z Krzemionek (dom.). — 14) Papkin (charakterystyka) (szk.).

KLASA Vb.

1) Najpiękniejsza chwila podczas wakacyi (dom.). — 2) Opis dworu szlacheckiego. (Na podstawie „Pana Tadeusza“) (szk.). — 3) Znaczenie rzek dla kultury (dom.). — 4) Porównania w I. ks. Pana Tadeusza jako środek plastyczny (szk.). — 5) Czem skorupka za młodu nawrze, tem na starość trąci (w formie powiastki) (dom.). — 6) Streścić opowieść Podkomorzego o francuskiej modzie w Polsce. (szk.). — 7) Litawor a Rymwid. (Charakterystyka porównawcza) (dom.). — 8) Rozwój boleści „Ojca zadżumionych“ (dom.). — 9) Wolny przekład z języka niemieckiego na polski wiersza Göthego p. t. Hochzeitslied (szk.). — 10) Zwyczaje szlacheckie w „Panu Tadeuszu“ (dom.). — 11) „Niebieska opieka tajnie nagradza uczynki człowieka“. (Udowodnić przykładem Wiesława) (szk.). — 12) Opis naszej pauzy (dom.). — 13) Wawel. Opis i wrażenia (dom.). — 14) Cześnik a Rejent (porównanie charakteru) (szk.).

KLASA VIa.

1) Objaśnić i uzasadnić myśl zdania: „Si vis pacem, para bellum“ (dom.). — 2) Stan oświaty i nauk za pierwszych Jagiellonów (szk.). — 3) Znaczenie Reja w literaturze polskiej (dom.). — 4) Z wrażeń jesiennych (dom.). — 5) Charakterystyka Antenora (szk.). — 6) Streścić chóry w „Odprawie posłów greckich“ Kochanowskiego (szk.). — 7) Pogrzeb Stanisława Wyspiańskiego. (Wrażenia i uczucia) (dom.). — 8) Sprawozdanie i uwagi o nauce języka polskiego w ubiegłem półroczu. (W formie listu) (dom.). — 9) Kochanowski jako człowiek i poeta (szk.). — 10) Najkomiczniejsza postać z lektury mojej domowej (dom.). — 11) Charakter poezyi naszej w XVII. w. (szk.) — 12) Z naszego studenckiego życia wspomnienie wesołe (dom.). — 13) Temat dowolny (dom.). — Rojenia wakacyjne (szk.).

KLASA VIb.

1) Objaśnić i uzasadnić myśl przysłowia: „Mądry Polak po szkodzie“ (dom.). — 2) Przyczyny rozkwitu literatury polskiej w II. połowie XVI. w. (szk.). — 3) Znaczenie Reja w literaturze polskiej

(dom.). — 4) Z wrażeń jesiennych (dom.). — 5) O ile w „Odprawie“ uwzględnił Kochanowski stosunki polskie? (szk.). — 6) Streścić Kochanowskiego tren IX., X. i XI. (szk.). — 7) Pogrzeb Stanisława Wyspiańskiego. (Wrażenia i uczucia) (dom.). — 8) Sprawozdanie i uwagi o nauce języka polskiego w ubiegłem półroczu (w formie listu) (dom.). — 9) Wytłómaczyć myśl zawartą w zdaniu Mickiewicza: „Skarga spełnił ideał kaznodziei i patryoty“ (szk.). — 10. Najtragiczniejsza postać z lektury mojej domowej (dom.). — 11. Szlachcic XVII. w. (szk.). — 12) Wspomnienie ważnej chwili mego życia (dom.). — 13) Temat dowolny (dom.). — 14) Rojenia wakacyjne (szk.).

KLASA VIIa.

1) „Prawdziwa wielkość pod nieszczęścia młotem kształt doskonały przybiera“ (Asnyk) (dom.). — 2) Obóz klasyków (szk.). — 3) Jak Brodziński pojmował romantyczność? (dom.). — 4) Litwa i Zakon krzyżowy na tle Grażyny i Konrada Wallenroda (szk.). — 5) Społeczeństwo ateńskie na podstawie mów Demostenesa (dom.). — 6) Geneza „Pana Tadeusza“ a usposobienie poety w czasie emigracyi (szk.). — 7) Stosunek Malczewskiego do Byrona (dom.). — 8) Charakterystyka uczuć i forma twórczości Bogdana Zaleskiego (szk.). — 9) Wpływ Moliér'a na Fredrę a oryginalność typów Fredrowskich. (Na podstawie znanych komedyi) (dom.). — 10. Ludowość w Balladynie (szk.).

KLASA VIIb.

1) „Per aspera ad astra“ (dom.). — 2) Na czem polegała walka klasyków z romantykami? (szk.). — 3) Pierwsze ślady romantyzmu w Polsce (dom.).

4) „O wieści gminna! ty arko przymierza
„Między dawnemi i młodszemi laty,
„W tobie lud składa broń swego rycerza,
„Swych myśli przędzę i swych uczuć kwiaty! (szk.).

5. Dzieje dawnej Litwy w poezyi Mickiewicza (dom.). — 6) Temat wolny (szk.). — 7) Mickiewicz a Emigracya (dom.). — 8) Liryzm Bogdana Zaleskiego a Adama Mickiewicza (szk.). — 9) Osnowa, intryga i budowa komedyi Fredry. (Na podstawie znanych komedyi) (dom.). — 10. Charakterystyka Lilli Wenedy (szk.).

KLASA VIII.

1) Kordyan a III. część Dziadów (dom.). — 2) Wpływ i znaczenie piśmiennictwa ojczystego w życiu każdego narodu (szk.). — 3) „In cruce salus“ — znaczenie tego hasła w „Nieboskiej Komedyi“ (dom.). — 4) Przyjaźń Słowackiego z Krasińskim i jej znaczenie dla ich twórczości (szk.). — 5) Pierwiastek polityczny w literaturze polskiej (dom.). — 6) Poezya polska przed i po roku 30. (szk.). — 7) Mesyanizm Krasińskiego (szk.). — 8) Wpływ Grecyi na kulturę świata (szk.).

b) W języku niemieckim.

KLASA Va.

1) Erntearbeit und Erntefreude (dom.). — 2) Des Kaisers neue Kleider. (Erzählung nach der Schullektüre) (szk.). — 3) Der Schenk von Limburg. (Erzählung n. d. gleichn. Ged. von L. Uhland.) (dom.). — 4) Tłómaczenie z języka polskiego (szk.). — 5) Das Kirchenjahr (dom.). — 6) Das klagende Lied. (Erzählung n. d. Schullektüre) (szk.). — 7) Sprawozdanie z lektury prywatnej (dom.). — 8) Ein Diener des jungen Grafen erzählt als Augenzeuge den in Goethes „Ballade vom vertriebenen und zurückkehrenden Grafen“ geschilderten Vorgang (dom.). — 9) Tłómaczenie z języka polskiego (szk.). — 10) Xenophon als Feldherr. (Nach der griechischen Lektüre) (dom.). — 11) Andreas Hofers Gefangennahme und Hinrichtung. (Nach der Schullektüre) (szk.). — 12) Inhaltsangabe des „Wiesław“ von K. Brodziński (dom.). — 13) Das Sennenleben in Alpen. (Erzählung nach der Schullektüre) (szk.). — 14) Sprawozdanie z lektury prywatnej (dom.).

KKASA Vb.

1) Verkehrsmittel von einst und jetzt (dom.). — 2) König Bauer. (Erzählung nach der Schullektüre) (szk.). — 3) Böse Gesellschaften verderben gute Sitten (dom.) — 4) Tłómaczenie z języka polskiego (szk.). — 5) Die Perserkriege und ihre Folgen (dom.). — 6) Der Springerwirt. (Erzählung nach der Schullektüre) (szk.). — 7) Sprawozdanie z lektury prywatnej (dom.). — 8) Die Zwergenhochzeit. Ein Gemälde nach Goethes „Hochzeitslied“. (dom.). —

9) Tłómaczenie z języka polskiego (szk.). — 10) Wie ist Rom eine Republik geworden? (Nach der Liviuslektüre) (dom.). — 11) Erinnerung aus der Studentenzeit. (Erzählung nach der Schullektüre) (szk.). — 12) Inhaltsangabe des „Ojciec zadżumionych“ von J. Słowacki (dom.). — 13. Das Reisen sonst und jetzt. (Nach der Schullektüre) (szk.). — 14) Sprawozdanie z lektury prywatnej (dom.).

KLASA VIa.

1) Wert der Länderkunde (dom.). — 2) Mißbrauch geistiger Getränke und seine Folgen. (Nach der Schullektüre) (szk.). — 3) Wer Rat begehrt, dem ist zu helfen (dom.). — 4) Tłómaczenie z języka polskiego (szk.). — 5) Die Arbeitsleistung unseres Körpers (dom.). — 6) Blinder Eifer schadet nur (szk.). — 7) Sprawozdanie z lektury prywatnej (dom.). — 8) Die Vorgeschichte der Ilias (dom.). — 9) Reineke vor Gericht. (Nach Goethes „Reineke Fuchs“) (szk.). — 10) Wie äußert sich wahre Vaterlandsliebe? (dom.). — 11) Tłómaczenie z języka polskiego (szk.). — 12) Der Prophet gilt nichts in seinem Vaterlande (dom.).

13. Der Edle lebt auch nach dem Tode fort
Und ist so wirksam, als er lebte. (Goethe) (szk.).

14. Sprawozdanie z lektury prywatnej (dom.).

KLASA VIb.

1) Gudrun (kurze Inhaltsangabe) (dom.). — 2) Das Glück von Edenhall. (Gedankengang) (szk.). — 3) Klopstock's Jugend (dom.). — 4) Der Ehrentrunk (szk.). — 5) Das Rheingold (dom.). — 6) Die Teilung der Erde. (Inhaltsangabe) (szk.). — 7) Hektors Abschied. (Gedankengang) (dom.). — 8) Die Femgerichte und ihre kulturgeschichtliche Bedeutung. (Auf Grund der Schullektüre) (dom.). — 9) Der Vater (nach Björsen; kurze Inhaltsangabe) (szk.). — 10) Wie Lohengrin schied. (Auf Grund der Schullektüre) (szk.). — 11) Das Verhältnis zwischen Mutter und Sohn. (Auf Grund des 4. Gesanges von Goethes Hermann und Dorothea) (dom.). — 12) Oströmische Gesandte am Hofe Attila's (dom.). — 13) Auf welche weise haben die beiden Hausfreunde des Wirtes der übernommenen Mission sich entledigt (szk.). — 14) Temat dowolny (dom.).

KLASA VIIa.

1) Welchen Einfluss hat Gertrud auf den Fortgang der Handlung? (W. Tell) (dom.). — 2) Das Verhältniss zwischen Ulrich von Rudenz und Berta von Brunek. (W. Tell) (szk.). — 3) Der Zauberbesen (nach Lukian) Inhaltsangabe (szk.). — 4) Was ich über meine Zukunft denke? (dom.). — 5) Pegasus im Joche (nach Schiller) Inhaltsangabe u. Grundidee (szk.). — 6) Kassandra (Gedankengang und Grundidee) (dom.). — 7) Goethe in Italien. (Auf Grund der Schullektüre) (szk.). 8) — Die Lebensschiksale Weislingens und Adeleids von Walldorf. (Nach Götz von Berlich.) (dom.). — 9) Der Töpfer von Kandern (szk.). — 10) Die treibenden Motive der französischen Revolution u. deren unmittelbare Folgen (dom.).

KLASA VIIb.

1) Die Rütliscene (W. Tell) (dom.). — 2) W. Tell als Charakter (szk.). — 3) Der Zauberlehrling. (Inhaltsangabe und Grundgedanke) (szk.). — 4) Eine Erinnerung aus meiner Kindheit (dom.). — 5) Bühne und Publikum zur Zeit Shakespeares (dom.). — 6) Liebetraut und seine Rolle in Goethes Götz v. Berlichingen (szk.). — 7) Friede auf Erden (auf Grund der Schullektüre) (szk.). — 8) Franz und Georg (Parallele Schilderung ihres Lebensganges und kurze Charakteristik) (dom.). — 9. Goethe in Weimar (szk.). — 10) Der erste Akt des Don Carlos als Exposition (dom.).

KLASA VIII.

1) Inwiefern veranschaulicht die Geschichte des römischen Volkes das von Schiller in seinem „Spaziergang“ entwortene kulturhistorische Bild? (dom.). — 2) Welche Ähnlichkeiten und welche Unterschiede bestehen zwischen den wissenschaftlichen Bestrebungen Fausts und denjenigen seines Famulus Wagner im ersten Teile von Goethes Faust. (dom.). — 3) Mit welchem Recht sagt Wilhelm v. Humboldt: „Schillers Glocke geht die Tonleiter aller tiefsten menschlichen Empfindungen durch?“ (szk.) — 4) Hilf dir selbst, so hilft dir Gott. (Aus der Geschichte der Neuzeit erwiesen) (dom.). — 5) Każdy z uczniów otrzymał osobny temat na podstawie lektury prywatnej (dom.). — 6) Schuld und Strafe in Schillers „Braut von

Messina“ (szk.). — 7) Welche Mittel wendet Posa an, um seine Pläne zu verwirklichen? (szk.). — 8) Warum war es im Zeitalter der Hellenen schön (Abhandlung nach Schillers Elegie „Die Götter Griechenlands“) (szk.).

c) Przy egzaminie dojrzałości.

1. **Z języka łacińskiego:**
   Przełożyć na język polski: Taciti Historiarum lib. V. 12 i 13 do: „.... rerum potirentur“.
2. **Z języka greckiego:**
   Przełożyć na język polski: Hom. Iliad. XXIII. 57—91.
3. **Z języka polskiego do wyboru:**
   a) Charakterystyka twórczości trzech wieszczów. (Porównanie).
   b) Obraz społeczeństwa polskiego za Stanisława Augusta.
   c) Vita brevis, ars longa.

V.

Stan zbiorów naukowych.

A. Biblioteka.

I. Dla nauczycieli.

Biblioteka dla nauczycieli ma obecnie 915 dzieł. W bieżącym roku szkolnym zakupiono:

Jan Długosz, Dziejów polskich ksiąg 12 (5 tomów). — B. Linde, Słownik języka polskiego (6 tomów). — Pawłowski, Podręcznik rachunków kupieckich. — German-Petelenz, Cwiczenia niemieckie dla kl. IV., — dtto dla klasy II. — Ippoldt-Stylo, Deutsches Lesebuch 3. T. — Baranowski-Dziedzicki, Geografia powszechna, — Steiner-Scheindler, Cwiczenia łacińskie kl. I. — Stein, Zawiliński, Gramatyka j. polskiego. — Weisungen zur Führung d. Schulamtes. — Skorowidz przemysłowo-handlowy Galicyi. — Semkowicz, Opowiadania z dziejów powszechnych. Część. II. — Dolnicki-Frączkiewicz-Łuczakowski-Wróbel-Zagórski, Słownik łacińsko-polski (2 egz.). — Zelle, Das Evangelium des Matthäus. —

Wohlfahrt, Das Evangelium des Johannes. — Wohlfahrt, Die Apostelgeschichte. — I. Krasicki, Dzieła (t. 6). — Lemcke, Estetyka. — Ellen Key, Stulecie dziecka. — Fischer-Sorof, Ciceronis Tusc. disp. libri V. (2 t.). — Buchholz, Antologie aus den Lyrikern der Griechen (2 t.). — Schmelzer, Platos Staat (2 t.). — Meisner-Landgraf, Ciceronis Cato maior. — Meissner, Ciceronis Laelius de amicitia. — Wecklein, Euripides a) Medea, b) Backhen, c) Iphigenie im Taurierland, d) Electra, e) Orestes, f) Phönissen. — Sintenis, Plutarchi Agis et Cleomenes. — Herscher, Plutarchi Aristides et Cato maior. — Sintenis, Plutarchi Themistocles et Pericles. — Büchsenschütz, Plutarch's Demosthenes u. Cicero. — Wecklein, Aeschylos a) Prometheus, b) Sieben g. Theben. — K. Kosiński, Zasadnicze pojęcia o architekturze, rzeźbie i malarstwie. — J. Mycielski, Sto lat dziejów malarstwa w Polsce. — Schneidewin-Nauck, Sophocles a) König Oedipus, b) Antigone, c) Electra, d) Trachinnerinnen, e) Philoctetes, f) Anhang.

Otrzymano w darze od Akademii Umiejętności: W. Sobieski, Henryk IV. wobec Polski i Szwecyi. — Arystofanes, Chmury tłum. Cięglewicz. — A Brückner, Rozmyślanie o żywocie Pana Jezusa. — M. Waler, Marcyalisa epigramów ksiąg XII., przeł. J. Czubek. — Wadowski, Kościoły lubelskie. — Wł. Abraham, Jakób Strepa. — Tad. Grabowski, Literatura aryańska w Polsce. Nadto rozprawy i wydawnictwa Akademii Um.

Od c. k. Rady szk. kraj. Fel. Józefowicza, a) Egzorty świąteczne, b) Egzorty niedzielne, c) Egzorty rekolekcyjne i pasyjne, d) Egzorty i przemówienia przygodne do młodzieży, e) Rocznik egzort.

Za te dary składa Dyrekcya na tem miejscu serdeczne podziękowanie.

II. Biblioteka dla uczniów.

a) Dział polski.

Biblioteka powiększyła się w b. r. szk. o 98 dzieł:

Teresa Jadwiga: Odnowiciel, Za oceanem, Z czasów Jadwigi i Jagiełły, Obrazki z życia znakomitych Polaków i Polek — Gałęzowska: Spełniło się, Odwet, Błysk słońca — Laurie: Trafalgar — Kowerska: W suchowskim dworze — Laskarys: Pamiątki starego szlachcica, Opowiadanie o wojnie chocimskiej — Gould: Gwiazda

przewodnia — Urbanowska: Księżniczka — Fissandier: Męczennicy w imię nauki — Gębarski: Z szerokiego świata, Napoleon w Egipcie — Koliszówna: Z dawnych czasów — Przyborowski: Szwedzi w Warszawie, Bitwa pod Raszynem, Świderska: Opowiadania historyczne — Jacolliot: Tajemnice Afryki — Umiński: Młody jeniec indyjski — Szalay: Królewskie pacholę — Morawska: Giermek książęcy — Jeske-Choiński: Gasnące słońce 4 t., O mitrę hospodarską — Kaczkowski: Olbrachtowi rycerze 6. cz. — Kasprowicz: Moja pieśń wieczorna, Salve Regina — Żeromski: Powieść o Udałym Walgierzu, Utwory powieściowe — Rzewuski: Pamiątki starego szlachcica litewskiego, Zamek krakowski — Prus: Opowiadania wieczorne, Lalka 2 t., Emancypantki 4 t. — Rodziewiczówna: Joan VIII. 1—12, Szary proch, Ragwarök — Orzeszkowa: Drobiazgi, Sylwek cmentarnik, Pisma 4 t., Przędze, I pieśń niech zapłacze, Anastazya — Konopnicka: Nowele — Junosza: Obrazki szare — Kraszewski: Stara baśń 3 t., Lubonie 2 t, Bracia Zmartwychwstańcy 3 t., Masław 2 t., Boleszczyce 2 t., Królewscy synowie 4 t., Historya prawdziwa o Petrku Właście Palatynie 2 t., Stach z Konar 4 t., Waligóra 3 t., Syn Jazdona 3 t., Pogrobek 2 t., Kraków za Łokietka 2 t., Jelita 2 t., Król chłopów 4 t., Biały książę 3 t., Semko 3 t., Matka królów 2 t., Jaszka Orfanem zwanego pamiętnik 4 t., Strzemieńczyk 2 t., Dwie królowe 3 t., Infantka 3 t., Banita 3 t., Bajbuza 3 t., Na królewskim dworze 3 t., Boży gniew 3 t, Król Piast 2 t., Adama Polanowskiego notatki 2 t., Za Sasów 2 t., Saskie ostatki 2 t., Jermoła. — Bolesławita: Przed burzą 2 t, Bezimienna 2 t., Emisaryusz, Nad modrym Dunajem (Dary J. Illga, ucz. kl. VIb.). — Piotrowski: Ucieczka z Syberyi (Dar Illga). — Gliński: Boruta, Szlachcic na zagrodzie, W Babinię, Gady — Krechowiecki: Mrok — Jaczewski: Hispaniola — Kallenbach: Czasy i ludzie — Rapacki: Kostka Napierski — Sienkiewicz: Na polu chwały — Rydel: Pan Twardowski — Gąsiorowski: Orlęta — Sieroszewski: Brzask — Stefanyk: Klonowe liście (dar) — .....: Majster dziedzicem (dar) — Conan Doyle: Z przygód Sherlocka Holmesa (dar) — .....: Wisła (dar) — Ostrowski: Zarzewie — Dzierzkowski: Rodzina w salonie (dar).

b) Dział niemiecki.

W b. r. szk. zakupiono: Lange, Einleitung u. Kom. zu Schillers philosoph. Gedichten. — Grimmelshausen, Simplicius Simpli-

cissimus. — Hebbel, Herodes u. Marianne, Agnes Bernauer i 33 tomików z „Reklams Universal-Bibliothek“.

III. Dla ubogich uczniów.

Biblioteka dla ubogich uczniów ma 1.770 książek. Powstała i powiększa się z darów młodzieży i rodziców w książkach lub pieniądzach. W bieżącym roku szkolnym zakupiono z „Pomocy koleżeńskiej“ 292 różnych podręczników.

B. Gabinet archeologiczny.

W b. r. szk. zakupiono 67 dyapozytywów. Inwentarz liczy obecnie 88 pozycyi.

C. Gabinet geograficzno-historyczny.

Gabinet geograficzno-historyczny posiada 490 przedmiotów. W ubieglym roku zakupiono: Majewski: Mapa fizyczna ziem dawnej Polski; Kiepert: Tabula orbis terrarum antiqui; Mayer-Luksch: Weltkarte zum Studium der Entdeckungen. Langl: 23 obrazy do nauki historyi.

D. Gabinet fizyczny.

Gabinet fizyczny posiada 285 przyrządów. W bieżącym roku szk. sprawiono:

Lunetę z soczewką przedmiotową 56 *mm* i dwoma okularami, 2 rurki z bezwodnikiem węglowym pod rozmaitem ciśnieniem, przyrząd do okazania temperatury krytycznej, termometr maksymalny, zasłony do zaciemniania sali, utensylia i materyały chemiczne.

E. Gabinet historyi naturalnej.

Gabinet historyi naturalnej posiada w dziale zoologicznym 324, w dziale botanicznym 236, w dziale mineralogicznym 357 okazów.

W b. r. szk. zakupiono następujące przedmioty: sześć preparatów spirytusowych t. j. mózg i tchawicę człowieka, aparaty oddechowe gołębia, serce świni, przeobrażenie traszki i chróścika, wypchane okazy Sowy uralskiej i Chróściela wodnika. Również zakupiono sześć okazów minerałów t. j. albit, anortyt, labradoryt, oligoklaz, kryształ siarki i smitsonit. Profesor Franciszek Gąsiorek ofiarował Gawrona, Czarnowrona i Kawkę. Zawiadowca gabinetu

i uczniowie Kowalski Stefan z kl. VIa, Pallan Zygmunt z kl. VIb, Kraus Izydor z kl. IIIb, Schmyt Stanisław z kl. IIIb ofiarowali kilkanaście okazów minerałów krajowych. Hörl Wilhelm z kl. Vb. podarował okaz wypchany Sokoła kobuza.

F. Gabinet rysunkowy.

Do nauki rysunków zakład posiada: a) wzorów 404, b) modeli gipsowych 41, c) naczyń kolorowych glazurowanych 14, d) brył stereometrycznych 6, e) statyw żelazny 1, f) 1 prosta ze znaczkami i 5 równoległych prostych połączonych, g) zasuszonych liści na tekturkach 12, h) motyli i owadów w kasetkach 23, i) zasuszonych owoców roślin 22, k) imitacyi owoców naturalnych 4, l) 13 piór i skrzydeł ptasich na 7 kartonach, ł) 5 barwnych muszli morskich, m) 3 wypchane ryby, homara, pająka morskiego i wiewiórkę.

W bieżącym roku zakupiono: Kirschnera Die künstlerische Vereinfachung der Natur im Bilde, Lukasa-Ullmanna Rysunek elementarny, tomów 3, Micholitscha Die moderne Zeichenkust, 2. t., 8 starożytnych naczyń (naśladownictwo) i wiewiórkę.

Zabawy i wycieczki młodzieży. Czytelnia. Bursa.

Młodzież tutejszego zakładu gromadzi się podczas przestanków między godzinami w porze letniej w ogródku gimnazyalnym, w zimie zaś z powodu braku odpowiedniego podwórza przebywa na korytarzach wązkich i nieopalonych.

Skutkiem nieodpowiednich warunków dopiero w porze letniej można było zwrócić baczniejszą uwagę na stronę fizyczną wychowania przez gry i zabawy, bliższe lub dalsze wycieczki.

Nie mało w tym kierunku przyczyniła się „organizacya młodzieży“, biorąc jako taka udział w ćwiczeniach (polowych) i wycieczkach, które urządzały krakowskie szkoły średnie.

Niezależnie od ćwiczeń organizacyjnych urządzali uczniowie w towarzystwie i pod kierunkiem nauczycieli liczne wycieczki: jedne spacerowe, w najbliższe okolice Podgórza, inne naukowe (historyczne, przyrodnicze), po Krakowie, celem zwiedzenia pamiątek historycznych, w okolice Krakowa i Podgórza.

Znacznie też przyczynia się do rozwoju fizycznego „oddział kolarzy“, który stanowi odrębną organizacyę, a celem jej obok wszelkiego rodzaju wycieczek (ale niemęczących) także systematyczna, o ile możności, nauka jazdy na kole, którą kierują starsi uczniowie przy pomocy nauczycieli zakładu. „Oddział“ ten brał udział w „reju kolarzy“, urządzonym w Parku Jordana na dochód Towarzystwa Kolonii wakacyjnych.

Z powodu braku funduszów na opłacanie nauczyciela muzyki nie funkcyonowała w b. r. szk. tutejsza orkiestra gimnazyalna. Datków, na ten cel złożonych, użyła Dyrekcya na naprawę instrumentów muzycznych.

W z. r. szk. założono w gimnazyum podgórskiem: introligatornię i czytelnię.

Celem introligatorni jest fachowa nauka oprawy książek i wyrobów galanteryjnych, wchodzących w zakres introligatorstwa. Nauka ta, wymagająca ruchu fizycznego, zajęła uczniów do tego stopnia, że na kurs ten zapisało się w b. r. szk. 200 uczniów. Nauka, którą prowadził zawodowy introligator, odbywała się w miesiącach zimowych od grudnia do kwietnia, a uczniowie, zwłaszcza pilniejsi, skorzystali z niej o tyle, że bez zarzutu prawie oprawili: a) 62 tomów do bibl. naucz., b) 40 tomów do bibl. uczniów, c) przeszło 70 tomów dla siebie lub kolegów. Wielką pomocą dla nauczyciela był Polak Jan (gospodarz) ucz. kl. VIb.

Celem zaznajomienia uczniów z najogólniejszemi wiadomościami z zakresu pomologii urządził tutejszy z. n. P. Ludwik Sikora w czasie od 28. marca do 10. maja kurs ogrodnictwa (hodowla drzew owocowych), na który uczęszczało 45 uczniów. Wykłady odbywały się w gmachu gimn. 2 razy tygodniowo po 2 godziny. Praktyczne ćwiczenia odbywali uczniowie grupami po 22 w ogrodzie ks. kanoników Bożego Ciała, w zakładzie wychowawczym św. Rodziny i w ogródku gimn. III. w Krakowie. Od WPana Golińskiego, krajowego instruktora ogrodnictwa, otrzymali uczniowie przyrządy, maść i „zrazy“ do szczepienia i zaszczepili w czasie feryi wielkanocnych w ogrodach rodziców i znajomych przeszło 280 drzew, z tych 246 z powodzeniem.

W czasie od 4. maja do 22. czerwca odbywały się dwa razy tygodniowo (w czasie pogodnym) ćwiczenia pożarnicze pod kierownictwem Naczelnika tutejszej Straży pożarnej P. Jana Illga i nau-

ciela gimnastyki P. Kaspra Nowaka. Nauka ta, na którą wpisało się 30 uczniów, przez P. Nowaka wybranych, obejmowała: 1) ćwiczenia z sikawką dwu- i czterokołową, z hydroforem i sikawkami ręcznemi, 2) ćwiczenia z aparatem do ogni piwnicznych, 3) ćwiczenia z drabiną składaną i mechaniczną.

Nauka gimnastyki w tutejszym zakładzie — nieobowiązkowa — odbywała się w Tow. gimnastycznem „Sokół“ w Podgórzu. Dnia 17. maja wykonały w Parku Jordana w Krakowie zastępy tutejszej młodzieży ćwiczenia laskami i maczugami; ogólny poklask zyskały także piramidy, budowane przez silniejszych uczniów, wybranych ze zastępów.

Czytelnia uczniów w drugim roku swego istnienia liczyła członków z początkiem roku 87, z końcem 78. W roku bieżącym zawiązały się w łonie Czytelni 3 Kółka naukowe: literackie, historyczno-społeczne i przyrodnicze, w których odbył się cały szereg odczytów: O „Skałce“ Wyspiańskiego (Peter VIII), O lokalizacyi (z. n. P. Koch), Pierwsza miłość Mickiewicza i jej wpływ na twórczość (Myszal VII), Napoleon i legiony (Spingarn VIII), „Zaczarowane koło“ Rydla (Gołąbek VII), O powstaniu styczniowem (Olesiński VII), O twórczości St. Żeromskiego (Sieklucki VII), Rozwój epopei 3 wykłady (Kowalski V), Materya, jej budowa i jej przemiany, 3 wykłady (Moroz VII), Z astronomii, 6 wykładów (Bloch VII), O bakteryach i ich zastosowaniu w lecznictwie i przemyśle, 4 odczyty (Sperr VII), Powstante świata roślinnego na ziemi, 3 odczyty (Kośmiński V), O elektronach (Szpunar VII), O telegrafie bez drutu (Liban VII), Światło i analiza sprektralna (Szpunar VII), Eter i jego znaczenie we fizyce (Sperr VII), Najnowsza hipoteza kosmogoniczna Chamberlina i Moultona i stosunek jej do poprzednich (Moroz VII). Prenumerowano 10 czasopism, 5 otrzymywała czytelnia z Biblioteki Nauczycielskiej. Biblioteka powiększyła się o 97 tomów i liczy obecnie około 200 książek rozmaitej treści. Władki do Czytelni wynosiły 20 hal., dla uczniów mniej zamożnych 10 hal., nadto z każdej klasy po kilku uczniów miało wstęp wolny. Na odczyty mieli wszyscy uczniowie od kl. V. wstęp wolny. Czytelnia otwarta była 3 razy tygodniowo przez 2 godziny. Dochody czerpała Czytelnia także z Antykwarni szkolnej, na której potrzeby wyasygnował Dyrektor 300 Koron z funduszu Pomocy koleżeńskiej.

Towarzystwo bursy gimnazyum w Podgórzu, istniejące od r. 1900, wcielało w b. r. szk. wszelkie datki do funduszu, przeznaczonego na budowę domu własnego, która rozpocznie się w lipcu b. r. Towarzystwo żywi nadzieję, że budynek stanie pod dachem przed zimą b. r.

Wszystkim ofiarodawcom i tym osobom, które sprawę budowy bursy na każdym kroku z całą życzliwością popierali, składa Dyrekcya na tem miejscu serdeczne podziękowanie.

VI.

Statystyka Zakładu.

	KLASA																Razem
	I.			II.			III.		IV.		V.		VI.		VII.		VIII.	
	a	*b*	*c*	*a*	*b*	*c*	*a*	*b*	*a*	*b*	*a*	*b*	*a*	*b*	*a*	*b*		
1. Liczba uczniów:																		
Z końcem roku szk. 1906/1907 było:																		
Uczniów publicznych	33	43	33	42	41		39	42	35	31	32	32	31	27	20	23	50	554
Uczniów prywatnych	—		—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Razem . . .	33	43	33	42	42	—	39	42	36	31	32	32	31	27	20	23	50	556
Na początku i w ciągu roku szk. 1907/08 przyjęto uczniów publicznych i prywatnych:																		
I. Z innych zakładów:																		
a) z promocyą	40	42	—	8	—	2	2	2	3	1	1	2	3	1	2	5	2	116
b) po przerwie	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2
c) bez promocyi	—	—	—	2	—	—	—	3	—	1	1	—	—	—	1	—	—	8
II. Z tutejszego zakładu:																		
a) z promocyą	—	—	—	21	35	29	36	36	28	31	25	22	27	29	29	21	37	406
b) po przerwie	2	1	—	2	—	—	—	—	1	1	—	1	—	—	—	2	—	10
c) bez promocyi	3	3	—	1	—	4	5	4	4	2	1	1	2	—	—	3	—	32
Razem . . .	46	46	—	34	35	35	43	45	36	36	27	26	32	30	32	32	39	574
W ciągu roku szk. wystąpiło:	11	11	—	3	3	6	2	4	4	5	—	5	1	3	5	3	1	67
Z końcem roku szk. 1907/1908 było	35	35	—	31	32	29	41	41	32	31	27	21	31	27	27	29	38	507
Między nimi:																		
a) publicznych	35	33	—	3 1	32	29	41	41	32	31	27	21	31	27	27	29	38	505
b) prywatnych	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
2. Według miejsca urodzenia było z końcem roku szkolnego 1907/1908:																		
a) z Podgórza	8	10	—	7	7	4	17	11	8	7	4	4	6	5	1	3	7	109
b) z powiatu podgórskiego .	4	1	—	—	3	5	5	2	—	2	5	2	4	3	4	7	3	50
c) z Krakowa i W. Ks. Krak.	6	3[2]	—	5	4	4	6	4	6	3	3	1	1	7	5	5	10	73[2]
d) z innych pow. Galicyi . .	15	19	—	15	17	15	12	23	16	15	14	14	19	12	17	14	16	253
e) z Czech	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
f) z Śląska austr.	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2
g) z Węgier	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2
h) z Królestwa Polskiego . .	1	—	—	3	1	1	1	1	1	3	1	—	1	—	—	—	—	13
i) z Moraw	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
j) z Rumunii	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Razem . . .	35	33[2]	—	31	32	29	41	41	32	31	27	21	31	27	27	29	38	505[2]
3. Według miejsca pobytu było:																		
Miejscowych	19	27[2]	—	20	19	15	24	37	14	16	10	20	24	12	13	13	14	297[2]
Zamiejscowych	16	6	—	11	13	14	17	4	18	15	17	1	7	15	14	16	24	208
Razem . . .	35	32[2]	—	31	32	29	41	41	32	31	27	21	31	27	27	29	38	505[2]

	KLASA																	Razem
	I.			II.			III.		IV.		V.		VI.		VII.		VIII.	
	a	*b*	*c*	*a*	*b*	*c*	*a*	*b*	*a*	*b*	*a*	*b*	*a*	*b*	*a*	*b*		
4. Według języka ojczystego było:																		
Polaków	35	33[2]	—	29	31	28	41	41	32	31	27	20	31	27	27	28	38	499[2]
Rusinów	—	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	6
Razem	35	33[2]	—	31	32	29	41	41	32	31	27	21	31	27	27	29	38	505[2]
5. Według wyznania religijnego było:																		
a) religii rzymsko-katolickiej	30	27	—	22	27	22	34	28	23	26	24	17	27	19	23	16	23	388
b) » grecko-katolickiej	—	—	—	2	1	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	7
c) » ewangelickiej	—	0[2]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1[2]
d) » mojżeszowej	5	6	—	7	4	6	6	13	9	5	3	3	4	8	4	12	14	109
Razem	35	33[2]	—	31	32	29	41	41	32	31	27	21	31	27	27	29	38	505[2]
6. Wiek uczniów:																		
Lat 10 skończonych miało	6	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
» 11 » »	12	18[1]	—	4	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39[1]
» 12 » »	16	7[1]	—	11	18	18	17	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	92[1]
» 13 » »	1	3	—	9	8	7	12	13	8	2	—	—	—	—	—	—	—	63
» 14 » »	—	—	—	4	2	2	8	15	17	10	4	9	—	—	—	—	—	71
» 15 » »	—	—	—	2	1	—	3	6	3	6	6	6	4	8	—	—	—	45
» 16 » »	—	—	—	—	—	—	1	2	1	6	6	4	10	11	3	1	—	45
» 17 » »	—	—	—	1	—	—	—	—	—	4	8	2	8	5	10	7	9	54
» 18 » »	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	3	—	4	3	3	6	9	33
» 19 » »	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	5	—	5	7	12	30
» 20 » »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	7	1	13
» 21 » »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	6	7
» 22 » »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
» 23 » »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Razem	35	33[2]	—	31	32	29	41	41	32	31	27	21	31	27	27	29	38	505[2]
7. Klasyfikacya uczniów:																		
a) Z końcem roku szk. 1907/8 otrzymało:																		
Stopień celujący	4	4	—	4	1	4	7	3	2	1	6	8	3	5	8	4	7	71
» pierwszy	28	24[2]	—	23	21	21	33	32	22	24	20	13	24	19	18	20	29	371[2]
» drugi	2	2	—	4	7	—	1	1	4	3	1	—	—	2	1	2	—	30
» trzeci	1	3	—	—	3	2	—	2	2	2	—	—	1	—	—	—	—	16
Do egz. poprawn. przeznaczono	—	—	—	—	—	2	—	3	2	1	—	—	3	1	—	2	2	16
Do egz. uzupełniaj. »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Razem	35	33[2]	—	31	32	29	41	41	32	31	27	21	31	27	27	29	38	505[2]
b) Uzupełnienie klasyfikacyi za rok szk. 1906/07:																		
Do egz. poprawn. przeznaczono	2	1	—	1	4[1]	—	3	2	2[1]	1	5	1	—	5	3	2	—	32[2]
Egzamin poprawczy złożyło	2	1	—	1	4[1]	—	2	2	2[1]	1	5	1	—	5	3	2	—	32[2]
c) Ostateczny wynik klasyfikacyi za rok szk. 1906/7:																		
Stopień celujący otrzymało	2	7	4	9	1	—	2	1	3	6	4	6	11	4	2	4	12	78
» pierwszy	22	32	26	29	36[1]	—	27	30	26[1]	19	22	25	19	21	16	18	38	406[2]
» drugi	5	3	2	3	2	—	7	7	5	3	3	1	—	2	2	1	—	46
» trzeci	4	1	1	1	2	—	3	4	1	3	3	—	1	—	—	—	—	24
Razem	33	43	33	42	41[1]	—	39	42	35[1]	31	32	32	31	27	20	23	50	554[2]

	KLASA															Razem
	I.		II.			III.		IV.		V.		VI.		VII.		VIII.	
	a	*b*	*a*	*b*	*c*	*a*	*b*	*a*	*b*	*a*	*b*	*a*	*b*	*a*	*b*		
8. Przedm. nadobowiązkowe:																	
1. Historya kraju rodzinnego .	—	—	—	—	—	41	41	32	31	—	—	31	27	27	29	38	297
2. Gimnastyka	11	12	10	6	10	9	7	7	14	10	7	5	3	2	1	—	114
3. Rysunki	4	4	4	2	—	12	2	—	4	3	4	3	2	2	—	2	48
4. Język francuski	—	—	—	—	—	7	8	6	5	—	6	12	—	2	—	—	46
5. Śpiew	4	3	3	2	2	—	4	1	—	4	2	4	6	8	5	3	51
6. Kaligrafia	19	8	13	11	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57
7 Stenografia	—	—	—	—	—	—	4	2	6	1	—	6	2	2	—	1	24
9. Opłatę szkolną złożyło:																	
W I. półroczu po 30 K. . . .	13	12	9	4[1]	3	10	11	12[1]	12	5	3	7	2	1	13	10	127[2]
» II. » » 30 K. . . .	7	6	8	13	8[1]	6	13	15	10	6	3	12	3	5	9	11	135[1]
Uwolnionych było:																	
W I. półroczu	25	25	24	31	30	33	32	23	24	21	22	24	26	29	18	29	416
» II. »	28	28	23	19	21	36	28	17	21	21	18	19	24	23	20	27	373
Opłata szkolna wynosiła K.																	
W I. półroczu	390	360	270	150	90	300	330	390	360	150	90	210	60	30	390	300	3870
» II. »	210	180	240	390	270	180	390	450	300	180	90	360	90	150	270	330	4080
Razem . . .	600	540	510	540	360	480	720	840	660	330	180	570	150	180	660	630	7950
10. Fundusze na środki naukowe:																	
Taksy wstępne K.	180·6	172·2	46·2	—	8·4	8·4	21·0	16·8	12·6	8·4	12·6	12·6	—	8·4	33·6	8·4	550·2
Datki na środki naukowe . .	92	88	66	70	68	86	90	72	72	54	52	64	58	62	62	78	1134
» na gry i zabawy . . .	37	36	32	35	30	42	42	33	31	27	21	32	27	30	29	38	522
Za duplikaty świadectw . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	74
11. Stypendya:																	
Głowińskiego po 315 K. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Gołuchowskiego po 100 K. . .	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Saulenfelsa po 70 K.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Rady pow. w Chrzan. po 50 K.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Nadwyżki karne po 200 K. .	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Kolejowe po 200 K.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
» » 100 K. . . .	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Razem 1550 K. pobierało																	9

12. Pomoc koleżeńska.

A. Dochód.

1.	Pozostałość kasowa z r. 1906/7	712 K.	30 h.
2.	Dotacya miasta Podgórza za r. 1908	400 „	— „
3.	Składki okolicznościowe	95 „	42 „
4.	Przy wpisach i w ciągu roku szkolnego zebrano	254 „	40 „
5.	Dochód z zakładu kefirowego	5 „	28 „
6.	Zwrot pożyczek udzielonych uczniom . . .	10 „	80 „
7.	Na ręce prof. Dra W. Krajewskiego i z. n. L. Stopki złożyli w ciągu roku szkolnego:		
	Uczniowie kl. I a (skarbnik Gawlik Z.) . .	23 „	96 „
	„ „ I b („ Ostrowski Z.) .	3 „	14 „
	„ „ II a („ Pawluś Cz.) .	5 „	26 „
	„ „ II b („ Ratyński St.) .	4 „	76 „
	„ „ II c („ Zastawniak J.)	19 „	10 „
	„ „ III a („ Więckowski) .	9 „	32 „
	„ „ III b („ Wanicki A.) .	9 „	39 „
	„ „ IV a („ Rehman Fr.) .	10 „	88 „
	„ „ IV b („ Pogłudek St.) .	23 „	24 „
	„ „ V a („ Kasprzyk St.) .	24 „	20 „
	„ „ V b („ Dziama J.) . .	12 „	— „
	„ „ VII a („ Ozga J.) . .	4 „	— „
	„ „ VII b („ Mazur A.) . .	2 „	— „
	„ „ VIII („ Mierzwiński) .	29 „	80 „
	Razem .	1659 K.	23 h.

B. Rozchód.

1.	Na książki szkolne dla biblioteki ubogich uczniów	602 K.	99 h.
2.	Między uczniów rozdano gotówką	54 „	— „
3.	Dla ubogich uczniów wydano na ubranie i obuwie	184 „	88 „
4.	Ubogim uczniom udzielono pożyczek w kwocie	18 „	— „
5.	Na rzecz antykwarni szkolnej udzielono pożyczki w kwocie	300 „	— „
	Razem .	1159 K.	87 h.

C. Zestawienie.

Dochód	1659 K. 23 h.
Rozchód	1159 „ 87 „
Pozostaje	499 K. 36 h.

Imieniem ubogiej młodzieży składa Dyrektor wszystkim ofiarodawcom serdeczne podziękowanie.

VII.

Kronika Zakładu.

Rok szkolny 1907/1908 rozpoczęto uroczystem nabożeństwem w Kościele OO. Redemptorystów w dniu 3. września.

Wpisy uczniów do klasy I. odbywały się dnia 28. i 30. czerwca i dnia 30. i 31. sierpnia, a do wszystkich klas innych dnia 30. i 31. sierpnia.

Egzamina wstępne do klasy I. odbywały się dnia 1. lipca i dnia 2. września 1907 r.

Z początkiem i w ciągu roku szkolnego wpisano 575 uczniów publicznych i prywatnych; zakład liczył 8 klas głównych i 8 równorzędnych.

Dnia 9. września odbyło się żałobne nabożeństwo za spokój duszy ś. p. Cesarzowej Elżbiety.

Egzamin dojrzałości poprawczy odbył się w terminie jesiennym dnia 23. września w części piśmiennej, a dnia 24. września w części ustnej, w terminie zaś zimowym dnia 28. stycznia pod przewodnictwem Dyrektora zakładu.

Dnia 4. października obchodził zakład Imieniny Najjaśniejszego Pana uroczystem nabożeństwem.

Dnia 19. listopada, jako w dzień imienin ś. p. Cesarzowej Elżbiety, odbyło się żałobne nabożeństwo za spokój Jej duszy.

Dnia 17. listopada 1907 urządziła młodzież tutejszego zakładu wieczorek ku czci Trzech Wieszczów, a dnia 29. lutego poranek z powodu 50-letniego jubileuszu kapłaństwa Ojca św. Piusa X.

Dnia 10. czerwca zwiedził tutejszy zakład Wiceprezydent

c. k. Rady szk. kraj. JWP. Dr. Ignacy Dembowski. Pan Wiceprezydent przysłuchiwał się egzaminowi dojrzałości z języka polskiego, filologii klasycznej i matematyki.

Dnia 18. marca lustrował naukę rysunków w tutejszym zakładzie c. k. krajowy inspektor szkół Antoni Stefanowicz.

Dnia 12. czerwca przysłuchiwał się nauce religii w kl. IIa+b, IIIb i Vb, jako Komisarz biskupi, Przewielebny ks. Antoni Gruszecki, kanonik i proboszcz w Podgórzu.

Piśmienny egzamin dojrzałości odbył się w dniach 18., 19. i 20. maja, a ustny w dniach 9.—13. czerwca pod przewodnictwem Radcy szkolnego Tomasza Sołtysika, dyrektora c. k. gimnazyum III. w Krakowie.

W ciągu roku szkolnego przystępowała młodzież katolicka trzy razy do św. Sakramentów pokuty i ołtarza, nadto odprawiła w dniach 9.—13. kwietnia rekolekcye wielkopostne.

Dnia 27. czerwca urządzono nabożeństwo żałobne za duszę ś. p. Cesarza Ferdynanda.

Rok szkolny 1907/8 zakończono dnia 28. czerwca uroczystem nabożeństwem dziękczynnem i rozdaniem świadectw.

Dnia 5. października zmarł po 3 dniowej chorobie, zaopatrzony ŚŚ. Sakramentami, Kazimierz Wanicki, uczeń kl. Ia. Zakład uczestniczył w pogrzebie na cmentarz podgórski i żałobnem nabożeństwie, odprawionem za jego duszę w kościele OO. Redemptorystów.

VIII.

Klasyfikacya uczniów

za rok 1908/1909.

KLASA I. A.

Stopień celujący:
Jaworowski Tadeusz
Kolstrung Stanisław
Pinkusfeld Adolf
Selwa Kazimierz

Stopień pierwszy:
Albiński Feliks
Bedryjowski Stanisł.
Beranek Feliks
Cholewa Stanisław
Dziewoński Michał
Ehrlich Jan
Filip Adam
Gawlik Zygmunt
Goldberger Henryk
Guzik Kazimierz
Hoffmann Zygmunt
Iglicki Bolesław
Jacek Tadeusz
Kawka Maryan
Krawczuk Stanisław
Maćkowski Stefan
Miklas Józef
Piątek Maryan
Pietras Adam
Rosiek Włodzimierz
Schiff Kelman
Smaga Franciszek
Stec Wilhelm
Strzebak Stanisław
Suder Kazimierz
Węglarz Adam
Zacny Gustaw
Zapiórkowski Szczep.

Stopień drugi otrzymało 2 uczniów; stopień trzeci 1 uczeń.

KLASA I. B.

Stopień celujący:
Glück Izydor
Karpiński Adam
Ostrowski Zdzisław
Rogowski Bazyli

Stopień pierwszy:
Baumgarten Stanisł.
Bierczyński Ludwik
Boryczko Maryan
Chan Adolf
Feldmaus Izydor
Firla Kazimierz
Garbusiński Jan
Gumplowicz Bronisł.
Hausner Eugeniusz
Jasiński Aleksander
Kleinberger Izydor
Koliński Władysław
Kowalski Zygmunt
Kukla Stanisław
Landwirth Józef
Leśniak Jan
Mauer Jakób
Niewolski Jan
Pańczyszyn Wład.
Serwaczyński Henryk
Stenzel Jan
Święcicki Władysław
Talaga Michał
Wąs Piotr

Stopień drugi otrzymało 2 uczniów; stopień trzeci 3 uczniów.

KLASA II. A.

Stopień celujący:
Parszywka Konstanty
Pawluś Czesław
Seiden Benjamin
Wleciał Leon

Stopień pierwszy:
Boryczka Stefan
Broda Tadeusz
Dembicki Eugeniusz
Fuzakowski Maryan
Gawryłowicz Gabryel
Hausner Władysław
Kopciuch Aleksander
Kukulski Ignacy
Löffler Salamon

Marchaj Alojzy
Margulies Maks
Matuszczak Franc.
Orzechowski Henryk
Pachoński Kazimierz
Polek Jan
Rybak Maryan
Sierosławski Władysł.
Solarczyk Stanisław
Thorn Izaak
Wasserberger Ludwik
Wokal Eugeniusz
Wróbel Adam
Zwinczak Adam

Stopień drugi otrzymało 4 uczniów.

KLASA II. B.

Stopień celujący:
Anderle Stanisław

Stopień pierwszy:
Dobrowolski Mieczysł.
Flakiewicz Stanisław
Hans Konstanty
Kisielewski Leopold
Kohane Bernard
Kośmiński Kazimierz
Kowalik Józef
Kowalik Kazimierz
Liszka Stefan
Mardyła Ignacy
Mazurkiewicz Jan
Michnowicz Jan
Nosal Franciszek
Orzechowski Roman
Przewoźniak Maryan
Ratyński Stanisław
Rieger Libero
Rokosz Ignacy
Smyka Eeliks
Tepper Arnold
Zamorski Zbigniew

Stopień drugi otrzymało uczniów 7; stopień trzeci 3 uczniów.

KLASA II. C.

Stopień celujący.
Sokół Bolesław
Sosiński Zygmunt
Weichselbaum Leon
Zastawniak Józef

Stopień pierwszy:
Bochenek Franciszek
Butterleig Artur
Caban Ludwik
Illg Karol
Jarosik Franciszek
Jaworski Wacław
Komperda Władysł.
Kragen Henryk
Ladziński Stanisław
Małota Józef
Menasche Naftali
Michalewski Stefan
Migacz Stanisław
Morawetz Rudolf
Nowotarski Bronisław
Sarachman Michał
Schrenzel Oskar
Sosnowski Franciszek
Waśniewski Czesław
Ziemba Maryan
Żabner Jakób

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono 2 uczniów; stopień trzeci otrzymało 2 uczniów.

KLASA III. A.

Stopień celujący:
Aronsohn Ludwik
Gawron Jan
Marchaj Józef
Markowicz Milan
Michnowicz Emil
Sperr Jakób
Wierzuchowski Mieczysł.

Stopień pierwszy:
Bebak Włodzimierz
Bułat Józef
Ćwiertnia Feliks
Dąbrowski Karol
Dąbrowski Roman
Ehrlich Szymon
Goryl Edward
Górecki Maxymilian
Grünberg Tadeusz
Hofferek Mieczysław
Hubicki Kazimierz
Kański Feliks
Kawalec Tadeusz
Kmiecik Czesław
Kranz Adam
Laub Feliks
Lutyński Mieczysław
Mortiner Fryderyk
Mortimer Stanisław
Motyczko Karol
Muchowicz Mieczysł.
Nykulak Adolf
Obtułowicz Gustaw
Paleczny Wacław
Sosnowski Antoni
Szafraniec Kazimierz
Szerląg Karol
Więckowski Mieczysł.
Wiśniowski Jakób
Wittek Bruno
Wnęk Władysław
Wojciechowski Michał
Wroński Stanisław

Stopień drugi otrzymał jeden uczeń.

KLASA III. B.

Stopień celujący:
Lustgarten Izriel
Szmyt Stanisław
Wanicki Adam

Stopień pierwszy:
Aleksandrowicz M.
Auer Lucyan
Burghardt Stanisław
Czaderski Stanisław
Felczer Zygmunt
Gaczoł Włodzimierz
Grochal Józef
Hirszberg Wulf
Hörl Henryk
Izworski Stanisław
Jakóbiec Karol
Korngold Salomon
Kraus Izydor
Kulig Stanisław
Leśniak Edward
Miłkowski Maryan
Münz Mojżesz
Oczkowski Władysław
Ralski Jan
Rittmann Max
Rokita Franciszek
Rychel Zygmunt
Schenkel Jozua
Schneider Stanisław
Selwa Maryan
Silberstein Henryk
Smajek Józef
Szczepański Feliks
Szewczyk Kazimierz
Śmiałek Tadeusz
Wilk Andrzej
Zabdyr Antoni

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono 3 uczniów; stopień drugi otrzymał 1 uczeń; stopień trzeci 2 uczniów.

KLASA IV. A.

Stopień celujący:
Joffe Borys
Passendorfer Edward

Stopień pierwszy:
Abdermann Fran.
Bartosik Władysław
Braunig Wilhelm
Gramatyka Michał
Grimm Hugo
Hecker Wilhelm
Keiner Ferdynand
Kutek Tadeusz
Madej Wawrzyniec
Martynowski Maryan
Moroz Mirosław
Musiał Jan
Piaseczny Julian
Rehman Franciszek
Schönberg Józef
Goldstein Jakób
Sieklucki Mieczysław
Sierosławski Stanisł.
Wcisło Kasper
Worek Władysław
Zemek Józef
Zinków Julian
Zweig Szymon

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono 2 uczniów; stopień drugi otrzymało 4 uczniów; stopień trzeci 2 uczniów.

KLASA IV. B.

Stopień celujący:
Pogłódek Stanisław

Stopień pierwszy:
Białoszczyński M.
Bilski Józef
Chrzankowski Piotr
Cisielski Michał
Cieślik Ludwik
Enoch Szymon
Erlacher Zygmunt
Florek Kazimierz
Galos Stanisław
Górz Tadeusz
Kaczor Józef
Klinger Jakób
Kozik Franciszek
Ladziński Edward
Podkowiński Adolf
Pogłudek Konstanty
Schneider Michał
Süssel Adolf
Szala August
Śmietana Wiktor
Twaróg Apolinary
Udziela Mieczysław
Wasserberger M.
Zimmermann Jakób

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono 1 ucznia; stopień drugi otrzymało 3 uczniów; stopień trzeci 2 uczniów.

KLASA V. A.

Stopień celujący:
Jasiński Łucyan
Kośmiński Aleksander
Kowalski Jerzy
Matula Edward
Strojek Klemens
Warchałowski Maryan

Stopień pierwszy:
Bilski Jan
Butterteig Julian
Ferber Wiktor
Guzdek Władysław
Kasprzyk Stanisław
Konieczny Ignacy

Kościółek Tadeusz
Kotowski Maryan
Kruszyna Franciszek
Kubas Stanisław
Laksberger Maks
Leśniak Tadeusz
Maciołowski Michał
Orlecki August
Pająk Piotr
Pieprzyk Andrzej
Semik Jan
Twaróg Wacław
Żegleń Józef

Stopień drugi otrzymał 1 uczeń.

KLASA V. B.

Stopień celujący:
Dziama Józef
Florek Stanisław
Holländer Michał
Immerglück Wilhelm
Krupiński Leonard
Michura Stefan
Myśliwy Henryk
Wiśniowski Władysław

Stopień pierwszy:
Banach Wacław
Bobek Ignacy
Dziąba Karol
Feczko Władysław
Gucwa Franciszek
Kantorek Władysław
Konowaluk Eustachy
Markowicz Samuel
Pilawski Aleksander
Pożycki Jan
Sroka Fraciszek
Szypuła Maksymilian
Woźniak Jan

KLASA VI. A.

Stopień celujący:
Bierczyński Tadeusz
Kopera Franciszek
Wach Tadeusz

Stopień pierwszy:
Bałuk Zygmunt
Brettschnejder Maryan
Chan August
Czaja Czesław
Ferber Wiktor
Firlej Rudolf
Garbusiński Tadeusz
Góra Edward
Gryglowski Michał
Kłaput Jan
Kowalski Stefan
Małysa Władysław
Musiał Tadeusz
Pachoński Józef
Paluch Zygmunt
Seiden Henryk
Szatan Jan
Taubmann Zygfryd
Wagner Mieczysław
Wagner Zdzisław
Wellner Izydor
Weyda Jerzy
Zapiórkowski Jan
Żmuda Maryan

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono 3 uczniów; stopień trzeci otrzymał 1 uczeń.

KLASA VI. B.

Stopień celujący:
Baumgarten Julian
Gänger Eliasz
Gumułka Antoni
Olszowski Józef
Pallan Zygmunt

Stopień pierwszy:
Cieślik Stanisław
Czekaj Ludwik
Dobrzański Józef
Dziewoński Tadeusz
Góra Józef
Honig Emanuel
Hubicki Agenor
Illg Jan
Kops Wincenty
Lambert Feliks
Manne Lieber
Pęksa Stanisław
Piaseczny Stefan
Polak Jan
Rysak Jan
Teitelbaum Hersch
Tesarz Stefan
Thorn Abraham
Zielnik Jakób

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono 1 ucznia; stopień drugi otrzymało 2 uczniów.

KLASA VII. A.

Stopień celujący:
Haliniak Stanisław
Hyży Paulin
Juszczyk Andrzej
Myszal Maryan
Ozga Józef
Pieniążek Piotr
Pieniążek Stefan
Sperr Paweł

Stopień pierwszy:
Bieleś Czesław

Bieleś Tadeusz
Czekaj Stanisław
Fidziński Feliks
Filip Henryk
Franiek Jan
Grüner Aleksander
Jaskier Piotr
Kański Adam
Kapcia Fabian
Liban Emil
Lidwin Ludwik
Pfeffer Emil
Piechociński Wład.
Poturalski Karol
Sieklucki Eugeniusz
Szerląg Eugeniusz
Wilk Antoni

Stopień drugi otrzymał 1 uczeń.

KLASA VII. B.

Stopień celujący:

Gdula Tadeusz
Korngold Ferdynand
Kragen Zygfryd
Piekło Antoni

Stopień pierwszy:

Armer Józef
Bieńkowski Jan
Bloch Hirsch
Buxbaum Bertold
Czajka Ludwik
Domiczek Karol
Goldberg Leon
Gołąbek Józef
Löffelholz Saul
Mazur Andrzej
Moroz Jan
Oleaczek Mieczysław
Olesiński Czesław
Palenker Jakób
Rubinstein
Sokol Wiktor
Szpunar Bolesław
Wassermann Józef
Wittek Karol
Żak Franciszek

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono 2 uczniów; do egzaminu uzupełniającego po wakacyach przeznaczono 1 ucznia; stopień drugi otrzymało 2 uczniów.

KLASA VIII.

Stopień celujący:

Krzyszkowski Bolesław
Peter Michał
Schwarzbart Ignacy
Skorecki Józef
Spingarn Zygmunt
Timberg Majer
Włoch Władysław

Stopień pierwszy:

Chobot Karol
Feczko Karol
Glodt Ludwik
Goldstein Abraham
Grzybczyk Augustyn
Halpern Józef
Kaufer Perl
Klinger Manes
Kulma Władysław
Leser Leon
Lewacki Piotr
Łoboda Czesław
Łukawski Stanisław
Michałkiewicz Miecz.
Mierzwiński Maryan
Mitera Stanisław
Myrek Karol
Pechner Henryk
Pechner Marek
Perelman Wolf
Roch Jerzy
Schwarz Zygfryd
Steigler Artur
Szczygieł Józef
Szybowski Marcin
Święcicki Eugeniusz
Węgrzyn Jan
Zadęcki Franciszek
Żralski Henryk

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono 2 uczniów.

Wynik egzaminu dojrzałości
w roku szkolnym 1907/1908.

Do egzaminu dojrzajości zgłosiło się:
a) uczniów publicznych 38
b) eksternistów 7
Razem 45

Do egzaminu dojrzałości nie przypuszczono:
a) uczniów publicznych 2
b) eksternistów 3
Razem 5

Przy ustnym egzaminie dojrzałości otrzymało:
1. świadectwo dojrzałości z odznaczeniem uczniów publicznych 10
2. świadectwo dojrzałości:
a) uczniów publicznych 26
b) eksternistów 3
Razem 39
3. Reprobowano na $^1/_2$ roku 1 eksternistę.

Z 39 abituryentów, którzy otrzymali świadectwo dojrzałości, udaje się:
na wydział teologiczny 2
» » prawniczy 13
» » medyczny 3
» » filozofia 10
» studya techniczne 3
do innych zawodów 9

Egzamin dojrzałości złożyli:

Uczniowie publiczni:

Chobot Karol
Feczko Karol
Glodt Ludwik
Goldstein Abraham (z odznacz.)
Grzybczyk Augustyn
Halpern Józef
Kaufer Berl
Klinger Manes
Krzyszkowski Bolesław (z odzn.)
Kulma Władysław
Leser Leon
Lewacki Piotr
Łoboda Czesław
Łukawski Stanisław
Michałkiewicz Mieczysław
Mierzwiński Maryan
Mitera Stanisław
Myrek Karol
Pechner Henryk
Pechner Marek
Perelmann Wolf
Peter Michał (z odznaczeniem)
Roch Jerzy
Schwarz Zygfryd
Schwarzbart Ignacy (z odzn.)
Skorecki Józef (z odznaczeniem)
Spingarn Zygmunt (z odzn.)
Steigler Artur
Szczygieł Józef
Szybowski Marcin
Święcicki Eugeniusz (z odzn.)
Timberg Majer (z odzn.)
Węgrzyn Jan
Włoch Władysław (z odzn.)
Zadęcki Franciszek (z odzn.).
Zralski Henryk

Eksterniści:

Bobek Kazimierz
Margulies Leiser
Zarewicz Stanisław

OGŁOSZENIE.

Wpisy uczniów publicznych, jakoteż prywatnych na rok szkolny 1908/9, odbędą się dnia 31. sierpnia od godziny 8—12 przed południem i od godziny 4—6 po południu. Późniejsze zgłoszenia będą uwzględniane tylko w wyjątkowych wypadkach.

Uczniowie mają się zgłaszać do wpisów w towarzystwie rodziców lub opiekunów.

Uczniowie **tutejszego zakładu** mają przy wpisie przedłożyć świadectwo szkolne z ostatniego półrocza.

Uczniowie, **przybywający z innych zakładów,** zgłaszający się do klas II—VIII, będą przyjmowani tylko w ograniczonej liczbie w miarę wolnego miejsca w klasie, do której się zgłaszają.

Uczniowie, **przybywajacy z innych zakładów,** mają przy wpisie przedłożyć:

1. Metrykę chrztu lub urodzenia.
2. Świadectwo szkolne z ostatniego półrocza, opatrzone potwierdzeniem Dyrekcyi, że mogą być przyjęci w innym zakładzie bez przeszkody.
3. Dekret uwolnienia od opłaty szkolnej (lub poświadczenie uwolnienia na świadectwie szkolnem), jeżeli to uwolnienie mają.

Uczniowie, **zgłaszający się do egzaminu wstępnego do klasy I.,** muszą przy wpisie przedłożyć:

1. Metrykę chrztu lub urodzenia na dowód, że ukończyli już 10. rok życia lub ukończą go przed 1. stycznia 1909.
2. Świadectwo szkolne za ostatnie półrocze, jeżeli pobierali naukę w szkołach publicznych.
3. Świadectwo powtórnego szczepienia ospy (rewakcynacyi) odbytego w roku poprzedzającym wstąpienie do gimnazyum.

Uczniowie, **którzy po dłuższej przerwie w naukach** chcą znowu uzyskać przyjęcie do gimnazyum, muszą:

1. Przedłożyć metrykę urodzenia, ostatnie świadectwo szkolne, opatrzone przepisaną klauzulą, świadectwo moralności za czas, w którym do szkoły nie chodzili i świadectwo powtórnego szczepienia ospy,

2. Poddać się egzaminowi wstępnemu za złożeniem taksy egzaminacyjnej w kwocie 24 K.

Każdy uczeń ma złożyć przy wpisie 2 K na środki naukowe. Uczniowie nowo wstępujący do zakładu płacą nadto taksę wstępną w kwocie 4 K 20 h.

Oprócz tego musi każdy uczeń, z wyjątkiem bardzo ubogich, złożyć 1 K na gry i zabawy szkolne.

Uczniowie obowiązani są do składania opłaty szkolnej, która za jedno półrocze wynosi 30 K i musi być złożona w pierwszych sześciu tygodniach każdego półrocza, tj. do 15. października i 15. marca. Prośby o uwolnienie od opłaty szkolnej, zaopatrzone w świadectwo szkolne z ostatniego półrocza i świadectwo ubóstwa, nie dawniej jak przed rokiem wydane, należy bez stempla wnosić za pośrednictwem Dyrekcyi do Wysokiej c. k. Rady Szkolnej krajowej najpóźniej do 20. września w pierwszem półroczu, a 20. lutego w drugiem. O uwolnienie od opłaty szkolnej mogą wnosić prośby tylko ci uczniowie ubodzy, którzy za ostatnie półrocze otrzymali świadectwo stopnia pierwszego, obyczaje dobre i pilność dobrą.

Uczniowie klasy I. mają złożyć opłatę szkolną za pierwsze półrocze do 30 listopada; ci jednak ubodzy uczniowie, którzy już w pierwszych dwóch miesiącach czynią dobre postępy we wszystkich przedmiotach, okazują dobre obyczaje i dobrą pilność, mogą uzyskać **odroczenie** tego terminu aż do końca półrocza, a w razie pomyślnej klasyfikacyi za I. półrocze są uwolnieni od opłaty szkolnej. Uczniowie chcący z tego dobrodziejstwa korzystać, mają w ciągu 8 dni po rozpoczęciu roku szkolnego wnieść za pośrednictwem Dyrekcyi nieostemplowane prośby do Wysokiej c. k. Rady Szkolnej krajowej, załączając do nich dokładne świadectwo ubóstwa.

Egzamina **wstępne** do klasy I. odbywają się w dwóch terminach: przed feryami 30. czerwca i 1. lipca i po feryach dnia 1. ewentualnie 2. września. Powtórzenie tego egzaminu przed upływem roku nie jest dozwolone ani w tym samym ani w innym zakładzie.

Egzamina **wstępne** do klas od II—VIII tudzież egzamina poprawcze odbędą się dnia 1. i 2. a ewentualnie i 3. września;

egz. wstępne w II. półroczu d. 4. i 5. lutego. Z egzaminu wstępnego nie wydaje się świadectwa. Po złożeniu egzaminu wstępnego uczeń może być przyjęty tylko jako uczeń publiczny.

Uczniom **zamiejscowym** wolno mieszkać pod nadzorem tych osób, które się ściśle stosować będą do przepisów Regulaminu dla odpowiedzialnych nadzorów, wydanego przez Wysoką c. k. Radę szk. krajową. Osoby, przyjmujące uczniów na mieszkanie (i wikt), **muszą** zatem we własnym interesie zaznajomić się dokładnie z odnośnymi przepisami.

Rok szkolny 1908/9 rozpocznie się uroczystem nabożeństwem dnia 3. września; dnia 4. września rozpoczynają się lekcye szkolne.

W Podgórzu dnia 27. czerwca 1908.

Ignacy Kranz
Dyrektor.

D
V